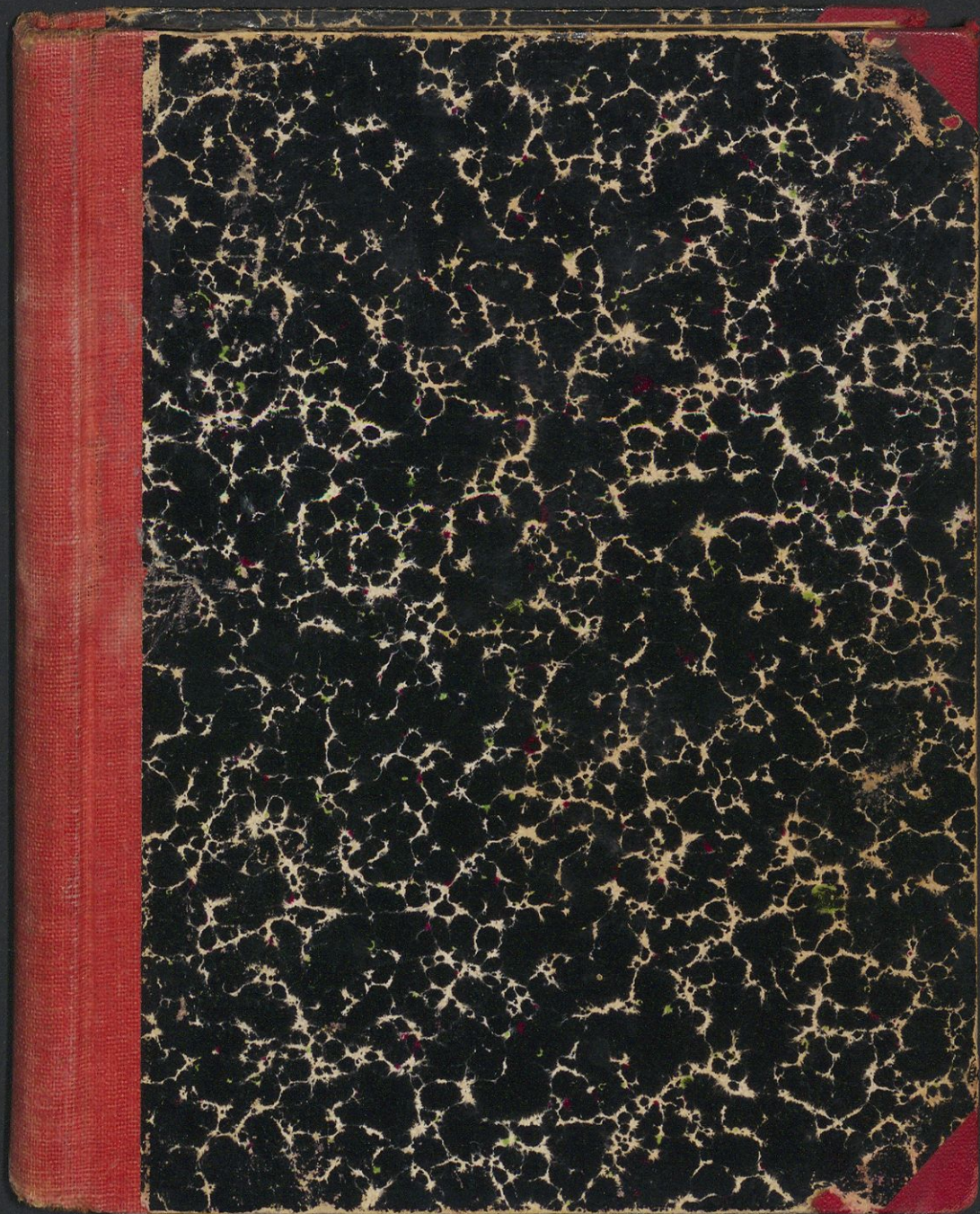

NAŠ DOM

ZBIRKA POVESTI, PESMI
IN NARODNEGA BLAGA

II. ZVEZEK
DRUGI FONATIS

ZADNJI GROF CELJSKI
IN ISKALCI BISEROV
NA OTOKU SV. DUHA

SKC

V CELJU 1908

IZDALA IN ZALOŽILA ZVEŽNA
TRGOVINA V CELJU

3.08.2006

D 2006/4336

10802

15.541 ④

18.11.1954

Predgovor.

o o o

Slovensko občinstvo vedno povprašuje po zabavnem in ob enem poučnem berilu. To nas je napotilo, da smo obudili znova v življenje knjižnico „Naš Dom“. Zbirali in nabirali bomo v tej knjižnici take pripovedi, pesmi in zanimivosti, od katerih vemo, da služijo ljudstvu v prijetno zabavo, poleg tega pa bistrijo um in pojasnjujejo zgodovino našega naroda. Dal Bog mnogo uspeha!

Zvezna trgovina v Celju.

Zadnji grof celjski.

I.

Izza nemirnih dnij.

V slovenskem delu Štajerske, kjer se druží potok Voglajna z zelenimi valčki tople Savinje, nahaja se na strmi, visoki skali starodavna razvalina Zgornjega Celja, podrtina v pravem pomenu besede, ki se približuje svojemu koncu. Ob njenem vznožju se razprostira lično mesto Celje, ki je nastalo že v isti dobi, ko so gospodarili še mogočni Rimljani, posebno tudi po naših krajih. Lepa starost je to, na katero je prijazno mesto ob bistri Savinji lahko ponosno; marsikatera, raznovrstna osoda je je doletela. Bilo je priča, kako je nekako narastel in nastal na sivi skali nad njim grad, v katerem je gospodovala jedna najmogočnejših plemskih rodovin avstrijskih, in svedočilo je, kako je preminilo vse življenje in bogastvo v bliščečih prostorih gradú, in končno zré, kako prepereva in razpada prvotno sicer močno zidovje

Bilo je oktobra meseca 1453. leta, ko jo je za rana krdelo odličnih jezdecev mahalo skozi Celje in krenilo proti gradu. Na čelu mu je jezdil v svetlem oklepu mož visoke rasti; njegove temne oči so zrle raz obritega obličja premišljajoče in nekako nemirno v daljavo.

Ko je naznanil gradnik prihod male trume, oživel je vse v grajskem dvoru. Zbrali so se sluge in nekaj plemičev, prikorakal je ob palico oprt sivi grof Miroslav II. (Friderik II.) v spremstvu blede gospe, ki je peljala za roko cvetočo deklico. Zdaj je prispelo krdelce na dvorišče; brzih nog je skočil hlapec k prvemu jezdecu, da mu pomaga s konja. To je bil tužni vitez, Ulrik celjski, ki je stisnil desnico svoji soprogi, katera ga je pričakovala, a drugo roko pa lepo se razvijajoči deklici, koja je bila z gospo. „Srčno vas pozdravljam, predragi mi“, zaklical je prijazno; „kako se počutim srečnega, da sem zopet v vaši bližini, ko me ni bilo v sredini vaši več mesecev!“ Nato se je globoko priklonil starčku. „Kako lepo se je primerilo“, rekel je temu, „da vas najdem tukaj; menil sem vas pozdraviti na Soneku ali Ortenburgu; tako mi pa ni treba iskati daleč okoli vaše pomoči in vašega sveta.“

„Tukaj se pomudim do večera“, odgovoril je grof Miroslav; „časa je torej dovolj, da se pogovoriva o tvojih stvareh. Je-li, da se nimate ravno najboljše?“ Pa starec ni čakal odgovora, temveč se je obrnil nekoliko proti gospema ter je rekel prijazneje: „Pogovori se najprej s tema-le! Gospe in hčere bilo je skoraj konec, tako sta koprneli po tebi, moj Ulrik; oni imata prvo pravico do tebe.“

Grofičin pogled hvaležnosti je bil plačilo staremu grofu, ki se je takoj ločil z nekim vitezom od družčine svojega sina. Ulrik jo je pa krenil s svojo soprogo in z mlado, nežno hčerko proti dvorani, v katerej je migljalo vse polno pisanih lučic od naslikanih oken po lepih tleh, ki so bili pogrnnjeni prostirači. Ko mu je oproda odvzel težka orožja, ki krasijo vsakega viteza, potegnil je obe gospe k sebi, in vsako za jedno roko držeč, vsedel se je z njima na klop. Ta je bila pogrnnjena z lepim platnom, pretkanim z zlatimi nitkami, ter je stala blizu bogato okinčane leve, v kateri so prasketala silna polena.

„Dolgo te ni bilo, dragi soprog“, pričela je grofinja; „vsak mesec sem te pričakovala, in dostikrat sem bila v velikih skrbah, ko sem dobivala od tebe le redkoma poročila. Ko je pa

bila prišla huda ura našemu Hermanu, ki je bil čisto tebi podoben, in ko je nastopil celo trenutek, da se je morala njegova deviška duša ločiti s tega sveta, čutila sem se nesrečnejšo od beračic, ki se zbirajo vsako opoldne pred vrati, da dobivajo kaj za prazne želodčke. Takrat mi je bilo najtežje prenašati tvojo odsotnost, dragi mož; kajti materina žalost je dvojna, ako stoji sama brez zaslombe in kakega zavetja očetovega pri mrtvaškem odru svojega otroka“.

Grofinja se je razjokala; mladostna Elizabeta je nežno objela mater okolu vratu, in grof Ulrik, ki je vidno težko prikrival svoje ganenje, stopil je tihoma k velikemu, obokanemu oknu ter zrl v daljavo.

Toda grofinja Katarina se je čez nekaj hipov izvila rahlemu objetju svoje hčere. Svojo desnico, belo ko sneg, stegnila je proti soprogu, ki jo je prijel z vso gorečnostjo, ter mu je rekla: „Prizanesi mi, Ulrik, da ti kalim že prvo uro tvoje vrnitve; prizadevala si bodem, da bodem pokojna, vesela in bodra, že tvoja pričujočnost bode lajšala in hladila bol spomina. Vesela in srečna sem, da si zopet v najini sredini!“

„Vedel sem“, odvrne grof, „da me to pot ne bodeš pozdravila z radostnim obrazom kakor

drugekrati, kadar sem se vračal po dolгих potovanjih, marveč uverjen sem bil, da te najdem žalostno in tužno, če mi ta svoj jad tudi prikrivaš, — in Bog me varuj, da bi ti to predbacival in očital, kar je čisto naravno! Ko sem zvedel na Dunaju žalostno vest, da je Bog mojega drugega, zadnjega sinčka poklical v večnost, zviljal sem se celo sam bolesti, ki mi jo je prizadjala ta izguba, kakor črvič v prahu, kojemu preti nevarnost, da ga potepta kaka neusmiljena noga. Hotel sem jo potegniti z Dunaja, pa nisem si upal niti za nekaj tednov; kajti okoli in okoli so prežali na nas ljuti, potuhnjeni sovražniki, ki niso mirovali nobeno uro, temveč skušali so na vse pretege škodovati moji težko pridobljeni moči in oblasti ter koprneče so želeli, spraviti me ob ves moj vpliv in mojo veljavo pri kraljevskem mladeniču Ladislavu; moral sem torej potrpeti, ako sem hotel ostati na višini slave, ako sem hotel biti kralj, ki je bil po imenu sicer mladi Ladislav. Bila je huda žrtva za sijajnost in svetlost mojega imena, pa vendar — bilo je vse brezvspešno!“

Ko je grof Ulrik zgovoril zadnje besede, vstal je s klopi in je mogočno, viteško korakal po dvorani, da so mu rožljale ostroge na čevljih;

njegove oči so žarele ter se iskrile besnosti, in nehote se mu je skrčila roka v — pest. Nekaj časa je grofinja še gledala za njim, potem je pa ogovorila razburjenega, raztogotenega moža, — in ta njen glas je bil mil, mikalen, prikupljiv in je imel v sebi isto moč, s katero moramo pridobiti zaupljivost drugih.

„Vedela bi te tolažiti, dragi moj soprog, torej ne prikrivaj mi, kar ti tako vznemirja srce; deli z menoj svojo tugo in jad, hočem ti pomagati, prenašati jo. Ali je kraljevo zaupanje omahljivo? Tvoj oče mi ni razodel o tem ničesar; samo da se povrneš, zaupal mi je pred par dnevi, ko sem sama videla tvojega vestnika, ki mu je izročil neko pismo.“

Grof je začel korakati počasneje in bolj mirno; kajti Katarinine besede so uplivale tako močno nanj, da je postal čisto mehek in — krotek; vendar se je glasilo nekako rezko in ostro od njegovih nemirnih, drobnih usten, ko je rekel: „Moje poročilo je dovolj kratko: spodletelo mi je, vsi mnogo let trajajoči napor in ves trud je bil zastonj, ničeva je bila tudi vsa previdnost — od 28. dne septembra meseca tudi nisem več deželni poglavar avstrijski. Odstranili so me iz sveta Ladislavovega, in kjer je bila pred kratkim

še moja volja veljavna nad vse, gospoduje sedaj drzni novi povzdignjenec, Ulrik Einzinger, in mene kot grofa celjskega, katerega se je vse balo, in ko bodem še nekoč lastnik sedemdesetih graščin, ponižali so tako in me posadili pod — kap! Pa miroval ne bodem, dokler se mi bogato ne nadomesti ta izguba; nisem zadovoljen samo z namestništvom dežele avstrijske, tudi ogersko mora biti moje!“

Grofinja je nameravala spregovoriti, pa vstopil je ravno stari grof Miroslav, sključene postave, pritrjajoč grofovim besedam: „Tako je vrlo, moj Ulrik! Take besede pristojajo Celjanu; ta rodovina ni vstvarjena samo za to, da bi se zadovoljila jedino z mirom v ožjem krogu, da bi le varovala, kar je pridobila in ustanovila cela vrsta naših razumnih, razboritih prednikov; zlate zvezde v modrem polju našega grba niso brez pomena; one nas svarijo in vzpodbujajo: vrhunec slave in moči bodi naš smoter. Ako nam kaj izpodleti, to nas naj ne straši, in kdor združi srčnost in hrabrost z razumnostjo, kakor ti, moj sin, doseže gotovo svoj smoter! Seveda ti, ljuba hči“, nadaljeval je stari grof, obrnivši se proti Katarini, „si pa drugih misli, ko zreš krvavečim srcem, kako izvršuje Ulrik svoja dela; pa te skrbi

se ti poplačajo, ko bodeš videla, da je Ulrik dosegel svoje želje.“

Grofinja ne odgovori niti besedice; v njej se je porodil ugovor; le s težka se je premagovala, in upati ni bilo, da bi moža predrugačila v mišljenju. Obnašala se je tako, da ni dajala nobenega povoda daljnemu pretresovanju, pa so jih tudi motile priprave za zajuterk, s katerimi sta se pridno bavila dva slugi.

Vsedli so se okoli mize. Častno mesto je zasedel grof Miroslav, in Ulrik je sedel med gospo ter hčerjo, ki je zrla nekako boječe in plaho očetu v obličje. Možema se je zelo prilegala izvrstna vinska kapljica, ki je vzrastla pod milim solncem grškim, in nista je mogla prehvaliti. Nato je prijel starček z nezanesljivo, tresočo roko pozlačeno kupo; „trčimo namenom“, rekel je resnobno, „da bi ne bilo tvoje delo brezvspešno, moj sin!“ Ulrik in gospe so se temu odzvali.

„Pripoveduj pa naprej“, pričel je zopet starec, „kako je bilo, da si iztrgal Ladislava iz cesarjevih rok; kolikor sem o tem izvedel, je prav malo; Čeh Vitovec. naš vojskovodja, ima res dober meč, a slab jezik; od „kvasenja“, nerazumljivega govorjenja tega „starega fanta“ nisem mogel postati posebno prebrisan, in ti si

me v svojih pismih tolažil le s tem, da se pogovoriva ustmeno. Torej pripoveduj!“

Ko se je Ulrik na Miroslavov poziv pripravljaj na pripovedovanje, naslonil si je stari grof svojo sivo glavo na pozlačeno naslonjalo svojega sedeža, ki je bil pogrnjen s krasnimi prostirači, in njegovo oko izza mogočnih obrvij je merilo premišljaje podobe, predstavljajoče junaske čine prednikov, ki so pa ob enem bile tudi v olepšavo zgornjega dela stene blizu stropa.

„Ali mi dovolite, da pripovedujem o prejšnjih razmerah radi gospâ, da me bodete razumeli? Ali ti ne bode to znabiti predolgočasno, ljubi oče?“

„Ie pripoveduj“, odgovori stari grof, „tudi jaz sam sem se udeleževal marsikaterega podjetja, pa če ima človek že nad sedemdeset let, polnih slavnih del in dogodljajev, ne spominja se že več podrobnosti in prigodkov izza zadnjih let; in tako vsikdar prav rad poslušam, ako mi kdo pripoveduje o činih, ki sem se jih udeleževal sam.“

* * *

Grof Ulrik je poročal v prav dobri, gladki, olikani besedi:

„Po dolgem premisleku je moja teta Elizabeta, vdova mojega prezgodaj umrlega dobrotnika, zaščitnika in prijatelja, kralja Albrehta II., sklenila v avgustu mesecu 1440. leta svojega polletnega sinčka Ladislava, ki se je porodil še-le po očetovi smrti*), izročiti v varstvo novoizvoljenemu kralju Miroslavu II. — Z varstvom je prevzel kralj tudi pravico in dolžnost, do polnoletnosti po smrti očetovi rojenega Ladislava vladati v njegovi dedni deželi.

V ogrskem in češkem kraljestvu, za Albrehta združenimi z Avstrijskim, obveljala je končno tudi pravica, ki jo je imel Ladislav do teh dežel, in posebno na Ogrskem, stopili smo mi Celjani za to pravico na — borišče.

Ladislav je vzrastle pod vodstvom kralja Miroslava in pod vodstvom nekega Gašparja, moža nizkega stanu, ki je bil pravi zanikarnik in malopridnež, v krepkem in dobrem zdravju. Miroslav ga je strogo vzgajal, in veliko prijetnih in veselih ur ni vžil deček v bližini lakomnega in skopega kralja. Pri vsem tem pa se vendar ni raznesla govorica, kako trdo ravnaajo z Ladislavom in koliko pomanjkanja trpi, akoravno so

*) Od tod ime Ladislav Posthumus, to je Posmrtnik.

o tem govorili tu pa tam po Avstrijskem že v letu 1440. — Meni je bil ta glas seveda ljub in drag, a vendar sem gojil v svojem srcu željo, da bi dobil kraljevskega stričnika v svoje roke. Pa treba je bilo pri vsem tem opreznosti, prebrisanosti in potrpežljivosti. Čim bolj sem spoznaval kot član kraljevega sveta, v katerega so me sprejeli septembra meseca 1443. leta, kako neodločen in bojazljiv je Miroslav, tembolj sem bil prepričan, da še pravi čas zame pride in da še ni vse prepozno.

Kako se je pa tudi godilo na Avstrijskem, v dedni deželi Ladislavovi! Od severa so dohajali neprestano češki vojščaki, ki so si polnili svoje prazne, lačne želodce po kmetskih in meščanskih hišah; križem so hodile čete najemnikov, ki so se zadrževali brez vsake škode za zaostalo plačo v deželi; iz Ogerskega so obiskovala to deželo zopet roparska krdela, ki so služila oger-skemu vitezu Pankraciju od sv. Miklavža; a vrh tega se je bavil ta ali oni z roparstvom pri domačih plemenitaših. Vsa obrt je zaostala, trgovina je bila uničena. Kralj Miroslav je vse to zane-marjal; neznatna sredstva, ki jih je uporabljal, da bi prišel temu v okom, niso dosegla svojega namena, in plemenitniki, duhovščina ter ljudstvo

so bili vedno bolj nezadovoljni: to nezadovoljnost so izražali pogostoma tudi v zborovanju in skupščinah avstrijskih deželnih stanov; zahtevali so odločno, da jim dá svojega varovanca Ladislava, ki ga je vzgajal večinoma v Gradcu, a to so tirjali tudi Ogri in Čehi. Vendar je Miroslav stanovitno in vstrajno odbijal in odvrčal take zahteve.

Prigodilo se je, da je nastala med kraljem in baronom Einzingerjem razprtija in nesložnost radi neke kupčije. Ta baron je bil silno lakomen in častihlepen človek, ki je prišel kot vsakdanji, priprost mož z Bavarskega na Avstrijsko; tukaj si je pa pridobil toliko bogastva, da je bil jeden najimovitejših baronov. Zviti modrovalec je mislil na maščevanje in kmalu je izumil črtež, s katerim je lahko vstregel svojemu častihlepju. Ko sem o tem zvedel, se nisem mogel vzdržati smeha škodoželjnosti; kajti bil sem uverjen, da pride to delo Einzingerjevo tudi meni prav. Morebiti je ta vedel, a vendar je potreboval pri tem svojem početju moči celjske rodovine; bil je prisiljen, ako se mu je dozdevalo tudi oprezno, pridobiti me kot zaveznika, v kar sem mu tudi dovolil, obotavlja se.

Po svojih zvestih, udanih ljudeh sem izvedel o vsakem koraku, ki ga je storil Einzinger. Vedel

sem, da je mož brez miru taval od gradu do gradu, nagovarjaje plemenitnike, ki so bili tako že pripravljeni, mahitati jo zoper kralja, da se združijo v jedno stranko, v jedno kolo upornikov in puntarjev. Kmalu je bilo nad tri sto zaveznikov. Sklenili so, Ladislava osvoboditi Miroslavovega varstva in če bi bilo treba tudi s silo. Da so pa pridobili zatirano ljudstvo, skrbeli so Einzinger in njegovi pomagači, da niso pozabili starih pravljič, kako nečloveško, hudo ravnaajo na Miroslavovem dvoru s kraljevskim dečkom, razširili so celo vest, da namerava Miroslav ugonobiti Ladislava z namenom, da bi se polastil Avstrijske in si jo prisvojil. Veliko jih je bilo, ki so to verjeli.

Miroslav se je ravno pripravljaj na potovanje v Rim, da bi prejel v večnem mestu cesarsko krono; glas, da misli svojega varovanca vzeti seboj, obudil je še večjo nezaupnost. Naglo se je razširila vest, da hoče Miroslav nežnega dečka pokončati s „smrtonosnim solncem“ italijanskim.

Dasi je kralj zvedel o namerah zveze plemenitašev, vendar so mu odposlali še 1. dne novembra meseca 1450. leta odposlanstvo, ki je zahtevalo v imenu zaveznikov izročitev Ladislava;

ko je pa poslance zavrnil, ne da bi bil vstregel njihovim željam, bil je to ogenj v streho; uporniki so mu odpisali na kratko, da bodo njegovo zavrnitev predložili deželnemu zboru, ki so ga sklicali na dan 12. decembra meseca na Dunaj. Prvi se je podpisal seveda vsikdar Einzinger. Tega je torej kralj opominjal, na mirujejo, a Dunaju, čegar mestna gosposka je tako bila zvesto udana kralju, je pa zaukazal, da imajo ubraniti in preprečiti posvetovanje deželnega zbora, ki ga je sklical Einzinger.

Ker so me nekateri udje kraljevega sveta že nekaj časa zasledovali in preganjali z nezaupnostjo in zvijačami, nisem se jim več pridruževal ter sem trdno sklenil, kralju pokazati hrbet, Einzingerju sem dal besedo, da sme računati na mojo pomoč. Ničemurni in nestanovitni mož mi je za to stisnil roko, zagotavlja me, da mi bode tudi hvaležen. Kakor da bi bil potreboval njegove obljube! Jedva je napočil odločilen trenotek, hotel sem si pridobiti plačilo za svoj trud sam, in milost drznega novega povzdignenca bila mi je odveč. Molčal sem; kajti Einzinger pač ni smel niti slutiti, kak načrt sem si bil skoval.

V tem je nastopil 12. dan decembra meseca, katerega se je imelo vršiti odločilno posve-

tovanje v deželnem zboru. Kralj Miroslav je mislil, da smo Celjani liki Dunajčani še vedno na njegovi strani. Dunajski magistrat je pa v resnici stanovitno nasprotoval Einzingerjevim nameram: ostal je pri svojem sklepu, da se deželni zbor ne sme zbrati v mestu.

Ker so Einzingerju potemtakem p eprečili ravno, bližnjo pot, omislil si je torej drugo: zbral je nekaj prav zgovornih mladeničev, ki so nižje sloje dunajskega ljudstva nekako vznemirjevali, pripovedovaje jim o stiskah in nadlogah, ki jih mora prenašati Ladislav, ter o blagih, dobrih in hvalevrednih namerah, ki navdajo stranko Einzingerjevo; deželni zbor, kateremu nasprotuje magistrat, ne bi samo mladega Ladislava rešil iz rok mučiteljevih, marveč gledal bi tudi na to, da bi zavladal zopet blagor v deželi in mestu. In tem zborovalcem hoče torej zapreti dunajska višja gosposka svoja vrata! Ali ne bi storila s tem najhujšo krivico?

Tako so govorili Einzingerjevi najemniki, in kjer ni izdala in pomagala njihova beseda, pomagali so si z denarjem. Vino so kar polivali; kdor je bil z nasprotniki mestne gosposke, ni bilo treba gasiti žeje s studenčnico. Hujši in hujši

so bili glasovi, ki so pospeševali prijenljivost in voljnost magistratovo, vedno bolj preteče je bilo obnašanje divje množice; tako je moral torej magistrat ravnati proti svoji volji in privoliti, da so uporniki zborovali.

Ko je prišel Einzinger na Dunaj, slavili so ga kot junaka, ki se vrača po slavnih zmagah z bojišča. Niti jednega ni cenilo ljudstvo tako visoko, kakor ravno njega. In da bi si vtrdil ta visoki ugled in to javno mišljenje občinstva, umisli si je še nekaj drugega.

Razglasil je, da hoče sam poročati ljudstvu o dogodljajih v karmelitski cerkvi. Tako je tudi bilo. Ladislavovo starejšo sestro za roko držeč, stopil je na leco, in kazaje na siromašno, slabo oblačilo kraljičino, pripoveduje lakomnež, skoposti, strogosti in trdosrčnosti kralja Miroslava, in kako je bil ves trud brezuspešen, pripraviti kralja mirnim potem do izročitve mladega Ladislava. Ljudstvo je pričelo godrnjati, in ko se je princezinja bridko razjokala, hudovali so se z ostrimi besedami proti kralju in njegovim zanesljivim svetovalcem. Nikdo ni več dvomil, da je dunajsko ljudstvo pridobljeno za nameravani upor.

Deželni zbor, sestojč iz plemenitašev, duhovnikov in zastopnikov avstrijskih mest, sklenil je poslati kralju še jedno, zadnje pismo, v katerem se naj obnovi že opetovano izražena zahteva. Objednem je pa prišlo do volitve višjega vodje deželnih zadev, kojim je bil pa imenovan Ulrik Einzinger. Ta mož je imel torej odločevati s svojimi dvanajsterimi upravitelji ali svetovalci tudi o vojski in miru.

Kralj se ni dal pregovoriti; menda si je mislil, da ne bode za-nj tako nevarno in da moč upornikov ni tako silna, da bi se ne premagala z lahkoto. Akoravno je Einzinger javno razglasil, da je zagotovljena pomoč celjske rodovine, o čemur je Miroslav takoj zvedel, se je za to le malo zmenil.

Vendar je poskušal priti resnici na sled; treba se je bilo varovati. Najprvo je poslal kralj nekaj vitezov k meni na Dunaj, ki so me popraševali vsled njegovega povelja, če je moja zveza z Einzingerjem resnična, kakor ie zvedel o njej. Delal sem se, kakor bi me bilo to vprašanje iznenadilo, čutil sem se navidezno razžaljenega in govoril sem bradatim Einzingerjevim pomagalcem dobre pol ure o vsakojakih rečeh — to in ono, da niso vedeli, pri čem da so. Čudnimi,

zbežanimi obrazi in nerodnimi pokloni so odšli. Miroslav ni bil gotovo nič kaj posebno zadovoljen ž njihovo vestjo; kajti že čez nekaj dni je povabil njegov brat v Pasov na razgovor. Ubogal sem. To pot me je pregovarjal vojvoda na vse načine, da bi spremenil mnenje proti njegovemu kraljevskemu bratu, katerega je on sam pogostoma hudo sovražil in se z njim prepiral. Toda pripravil me ni do nobenega jasnega odgovora! Samo, ko me je vprašal, če bi me bila volja, priti v Lipnico v razgovor z Miroslavom, odgovoril sem mu na kratko z besedico „ne“ ter še dostavil, da znabiti ti, moj ljubi oče, vstrežeš kraljevi želji“.

Stari grof se je smehljaj, namuzavši se. „Nadaljuj svoje pripovedovanje“, rekel je, ko je Ulrik utihnil; „bil sem zares v Lipnici — pa tudi jaz sem bil proti Miroslavu zelo kratkobeseden in molčeč.“

„Kmalu potem“, pričel je zopet Ulrik, „napotil se je Miroslav v Rim; kajti silno je že koprnel po cesarski kroni: na Koroškem in Štajerskem je potoval po stari cesti mimo Brež, Št. Vida, Beljaka itd. Že je kralj prekoračil koroško mejo — mislil sem torej, da je njegovega poizvedovanja in povpraševanja konec — ko je prišlo

ново poslanstvo. Po tej me je Miroslav povabil, da ga naj spremljam na potovanju; bil je voljen, pokriti sam vse stroške, in kar sva imela med seboj neprilичnega, to naj bo pozabljeno; bila bi si v prijateljskem občenju. Moj odgovor sta poročala kralju dva viteza v Št. Vidu. Bila je dolga vrsta pritožb čez njegove svetovalce, ki so mu jih objavili posli v mojem imenu, in končno so celo naznanili, da se grof Ulrik celjski odpove kraljevi službi.

Miroslav je bil gotovo razkačen. Njegovi zvesti pristaši so postajali drug za drugim njegovi odpadniki, in sedaj še ta žalostni glas! V tem je prikrival na tihem svojo jezo in razburjenost. Menil sem, da se mi bode zagrozil po mojih poslih s svojo nemilostjo, toda opetno so mi prinesli povabilo na potovanje v Rim. Pa tudi to ni spremenilo mojega sklepa. Vendar so mi prišli trenotki, ko sem omahoval; kajti polotila se me je včasih želja, da bi se vendar zopet sprijaznil s kraljem. Pa ostal sem na starem potu, toda ne znabiti iz strahu, ker bi prelomil Einzingerju dano besedo: ob strani Miroslavovi ni bilo upati, da bi bil mogel svojo moč razširiti v isti meri, kakor sem si želel. To je bilo odločilno, in ostal sem na Avstrijskem in v

Štajerji, ko je Miroslav potoval po bujnih livadah italijanskih, katere je prvokrat pozdravljal kot nemški kralj, a poslavljal se je od njih kot rimski cesar.

Ko ga ni bilo v domovini, razširjal se je tukaj bolj in bolj puntarski duh; s pregovarjanjem in pretenjem so dosegli toliko, da so vstopili v vrste Miroslavovih nasprotnikov vedno novi udje, in to ne le iz avstrijskega, temveč tudi iz Moravskega, s Češkega in iz Ogerskega; da smo pa zadnjo deželo dobili na svojo stran, to je bil uspeh mojega dela; prikrival sem srd zoper ogerskega deželnega poglavarja Hunyadija*) in podal roko v spravo možu, ki je prevzel naši hiši bosensko kraljevsko krono; torej je bila vsa moja prijaznost s Hunyadjem samo zunanja. Tudi z vnanimi oblastvi in državami smo se združili, posebno z bavarsko, ki nas je bogato podpirala z denarjem.

Koncem junija meseca 1452. leta se je naselil cesar Miroslav zopet v Dunajskem novem mestu. Moralo mu je biti težko pri srcu, ko je sprevidel, kako slabo podlago ima vsa njegova

*) Hunyadi je za Ladislavovih mladih let vodil kot namestnik in deželni poglavar vladarstvo na Ogerskem, liki Podčbrad ono na Češkem.

moč in slava. Koj po povratku je pisal vsem stanovom, opominjaje jih k pokornosti. Na to je dobil Miroslav odgovor z zahtevo, da ima svojega varovanca Ladislava takoj izročiti.

Sedaj je pač cesar uvidel, da se lahko to slabo konča, torej se je oborožil; pa tudi mi na Dunaju nismo držali rok križem.

To je bil hud, nemiren čas za-me. V nekaterih mesecih se mi je posrečilo, da sem imel skoraj ves vpliv jaz, ki ga je imel prej Einzinger, dasi se ta mož ni hotel podrediti kar z lahka; pa saj sem vendar pridobil tudi jaz nekaj sto korenjakov, ki so dobivali tudi mezdo od mene. Bilo je torej potrebno, puščati ga v dobri volji in celo za to skrbeti, a vendar ga izpodrivati kolikor mogoče. Vrh tega je pa še bilo silno težavno, pridobivati prav naglo najemnikov; kajti Čehi, Moravci in Ogri so nas pustili na cedilu. Ako ne bi bil Miroslav tako počasen v svojih sklepih in nakanah, bil bi takrat brez dolgega obotavljanja naskočil s svojo četo Dunaj — in ustajo bi bil gotovo preprečil. Skrbelo me je, ako sem mislil na to. Pa Miroslav nam je dal priliko, da sme se okrepili, in kmalu je besnela in razsajala bitka po deželi avstrijski: mnogo gradov so porušili, polja in livade so opustošili.

Dne 27. avgusta meseca so se utaborili vojniki stanovske čete, broječe kakih 20.000 mož, pred trdnim in močnim Dunajskim novim mestom, in ravno o jutranjem svitu prihodnjega dne se je pričel krvani naskok, ki se ni končal cesarskim v korist. Dasi je trdnjava o prvem udaru dobro vztrajala, dolgo se nam vendar ni mogla ustavljati; kajti naši so pustošili na prav grozen način, kar ni preplašilo samo mestnega prebivalstva, temveč tudi cesarjevih plačancev se je polotil strah.

Že 29. dne avgusta meseca je prosil cesar Miroslav za privoljenje premirja. Dovolili smo mu samo dva dni, a ob enem smo določili, da ima cesar priti 30. dne istega meseca k sestanku v posvetovanje z menoj in drugimi prvaki njemu nasprotne stranke. To se je tudi zgodilo. Jezdili smo Miroslavu nasproti blizu do velikih vrat, ki so na strani proti Ogerskem; kakor hitro se je prikazal, razsedli smo konje in se mu priklonili. Cesar je vsakemu segel v roko in nam je velel zopet zasesti konje. Ta trenotek mi je bilo zelo težko in bridko; oči, ki jih je Miroslav uprl v me, ne izpregovorivši besedice, so mi nekaj oponašale, očitale, da mi je bilo, kakor bi mi bil kdo zasadil nož v srce. Konečno je izrazil

željo, da se hoče najprvo dogovoriti z menoj samim. Nikdo ni temu ugovarjal, in v tem se me je polotila zopet moja stara trdna nada, porodilo se je v meni moje staro zanašanje. Slikal sem mu, kako je neizostalno, da so gotovo ustreže želji različnih stanov, in ga prosil, da se naj odloči prav kmalu.

Nato so se vršila še različna pogajanja, a konečno je vendar prišlo do pogodbe med nami; da bi bil mir, obljubil je, da izroči Ladislava najprej meni, dokler ne določijo češki, ogerski, avstrijski in moravski stanovi s cesarjevim dovoljenjem, v čegavih rokah in kje naj se nadaljuje vzgojevanje mladega kralja. Najraje bi bil zaukal veselja, ko smo dosegli toliko; Ladislav v mojem varstvu — to je bilo dovolj, to je prišlo, rekel bi, samo ob sebi.

Dan prevzetja Ladislavovega je bil 4. septembra. Zjutraj ob devetih sem jezdil na čelu drugih vodij v velikem spremstvu do velikega križa pred vrati Novega mesta, in takoj so se znašli tam tudi štirje cesarjevi svetovalci in so mi pripeljali belokodrastega dečka, ki so mu bile že v zibeli zagotovljene tri krone. Ladislav se je zajokal, ko sem ga vzel v svoje naročje, a

množica ljudi je zagnala gromoviti vrisk v znak nepopisljive radosti.

Ločil sem se torej od tovarišev in druge družbe in sem jezdil z Ladislavom proti gradu Bertholdsdorfu, kjer sem bil z njim nekaj dni v mirni osamljenosti. Koj sem vporabil priložnost, da sem slikal dečku njegovo bodočnost kot lepo in srečno, a po drugi strani sem mu pa zopet živo postavljajal pred oči, koliko sem se žrtvoval, da sem ga rešil iz neusmiljenih rok cesarjevih, ki ga je vzgajal tako ostro. To je tudi obrodilo sad. Ladoslav ni bil dolgo boječ, kakor začetkoma, in velikokrat mi je rekel zaupljivim glasom, da mi bode vedno hvaležen in da hoče ostati vedno pri meni kot pri dobrotljivem stricu.

Po teh mirnih dneh sva se napotila proti Dunaju. Nepregledna je bila množica, ki se je zbirala okolu naju. Pri mestnih vratih so pričakovali, pozdravljajoč naju, vsi deželski in cerkveni velikaši, belooblečene deklice in mladenke so trosile cvetlice na najino pot in so prepevale zbore, proslavljajoče in oznanjujoče zmago. Povsod radost. — Bil je ponosen čut, ki je takrat preveval mojo dušo; toda sreča ni trajala dolgo, načelovati v kraljevem imenu po Avstrijskem,

kakor so vladali in še vladajo Hunyadi na Ogerskem in zvedeni Poděbrad na Češkem

Dognal sem, da so odstranili Einzingerja, mojega najnevarnejšega tekmeca, iz kraljevega sveta, po moji volji je bilo prepovedano, imeti deželne zборе, ki bi bili lahko njemu v korist, a meni v škodo — in tako sem mislil, da sem se ga iznebil za vselej, in posmehoval sem se njegovi besnosti, ki se mi ni dozdevala nič nevarna. Pa pokazalo se je, da je bilo vse drugače.

Koncem poletja je bilo potrebno, da je šel Ladislav na Češko, ker se je bilo bati, da bi dežela volila kakega drugega kralja. Temu je pa primanjkovalo denarjev. Ogri niso dovolili potrebnega kredita, torej ni drugega preostajalo, nego naprositi avstrijske stanove za podporo. Ti so bili navidezno voljni to storiti, vendar so zahtevali deželno zborovanje; kajti samo deželni zbor privoli lahko denarje. Akoravno sem se nadejal kaj slabega, vendar se mi je zdelo zasedanje deželnega zbora neizogibno; bilo je torej sklicano za 18. dan septembra meseca v Kornenburg.

Ko sem vstopil z Ladislavom in z njegovimi meni udanimi svetovalci v zbornico, upiral je marsikateri svoje jezne oči v me, rogali so se mi, in z Einzingerjevega obraza se je dalo po-

sneti, kako siguren in svest si je bil svoje zmage. Kaj vendar to pomeni? — vprašal sem se. Srce mi je bilo hitreje in huje, besede sem jedva slišal, s katerimi je Ladislav zborujoče stanove pozdravljaj in njihovo posvetovanje otvoril. tako silno so me mučile moje misli.

Nato je se oglasil Einzinger za kratko besedo. Obračal se je z njo na kralja in je zahteval, da naj vsi, ki niso Avstrijci, zapustijo dvorano; kajti avstrijski zastopniki imajo pravico z vladarjem dežele govoriti o važnih rečeh, in nobeno tuje uho naj tega ne posluša. Po teh besedah so vstali raz sedežev vsi zborovalci ter so ponavljali v hrupu to zahtevo. Bilo bi vse zastonj, da bi se bili temu protivili, in ni bilo potreba, da bi me bil moral moj kraljevski stričnik še opominjati pobitim pogledom, da se naj odstranim, — šel sem sam.

Ves razburjen sem korakal dobro uro pred hišo sem ter tje, v katerej so mi kovali orožje, da mi z njim pokončajo mojo srečo. Kakor sem namreč kmalu zvedel, govoril je Einzinger v moji nenavzočnosti zopet ter je črnil moje delovanje kolikor je mogel, in končno prosil kralja, da me naj odžene; kajti le takim potem — dostavil je še — lahko prepreči punt. Ladislav je

obljubil, ugoditi volji avstrijskih stanov. Ko so bili s tem gotovi, dovolili so mi zopet, vdeležiti se zborovanja, ki je privolilo kralju zahtevano vsoto. S tem je bil deželni zbor končan.

Vendar nisem še obupal do cela. Silil sem torej Ladislava, naj se napoti nemudoma na Češko. Če bi se to bilo zgodilo, bil bi varen; kajti Poděbrad, mogočni češki namestnik, bil mi je naklonjen. Toda mladenič je mislil, ki je sicer vedno delal po moji volji, da se mora pred odpotovanjem še posloviti od Dunajčanov, in tako smo se peljali naenkrat proti Dunaju — ker bal sem se, ozlovoljiti Ladislava z resnim prigovarjanjem.

Preteklo je nekaj dni, Ladislav je bil nekako bolj resen in molčeč nego drugekrati — pekla ga je gotovo njegova obljuba v Korneuburgu, pa v drugem mi je skazoval udanost in privrženost kakor poprej.

V jutru 28. dne septembra meseca sem jezdil, kakor je bila že moja navada, proti gradu. Med potjo me je srečal neki kraljev svetovalec, zvesta duša, in mi je pripovedoval s tresočim glasom, da je Einzinger s svojimi privrženci že na vse zgodaj prodrl v grad, ki ga sedaj zase-dajo; vrh tega pa da vsakemu, ki je meni pri-

jazen, ubranjuje vstop; to se je bilo baš pripetilo tudi njemu. „Reši se“, rekel je konečno vrli in korenjaški mož, „dokler še ni prepozno; kajti pravijo, da je v avguštinskem samostanu tisoč oboroženih meščanov in tudi na drugih krajih v mestu, ki vsi čakajo le Einzingerjevega migljeja, da bi poskusili svojo moč nad nami.“

Na prvi hip sem se res nameraval, ravnati se po prijateljevem nasvetu, po drugi strani se je pa zopet vzdudilo v meni samočutje, ki mi je zabranjevalo, da bi se dal postaviti kar — pod kap, ne da bi se poskusil prej junaški braniti. Zahvalivši se mu za poročilo, odjezdil sem naglo proti gradu. Konja pustivši na dvorišču, šel sem po stopnicah, ki so jih v resnici obsedali nekateri vitezi. Videlo se je, kako jih je moj prihod iznenadil, a vendar se niso upali, preprečiti mi pot. Ne zmenivši se za zbegane in osupnjene nasprotnikove pomagače, korakal sem brzih nog po stopnicah navzgor in jo krenil naravnost proti Ladislavovi izbi, iz katere so mi doneli že od daleč močni glasovi na ušesa; Einzingerjev glas sem spoznal takoj. Samo malo korakov še, in bil sem pri vratih, — ki so pa bila zaprta. Potrkal sem in se oglasil. Nato so vtihnili govorniki, ki so bili prej tako glasni, vendar mi ni

odprl nobeden. Kri mi je vzkipela, in silno sem razbijal po vratih, da so mi ostroge obtičale v lesu, pokalo in hreščalo je, in zahteval sem s silo vhod. Konečno je velel Ladislav, da mi naj odprejo, in vstopil sem. Glas se mi je tresel, približevaje se z globokim poklonom kraljevskemu mladeniču, ko sem mu rekel: „Vem, milostivi kralj, da si še danes naklonjen svojemu stricu, ki je za tvoj blagor vedno ves vnet, samo drzna prevzetnost, ki jo bodeš gotovo kaznoval, hoče te iztrgati iz rok najzvestejšega ti prijatelja ter temu preprečiti in ovirati pot.“

Mladeničevo lice so kar spreletavale barve, njegovo oko se je porosilo, — videl sem, da mu je segala moja beseda do srca.

Pa ravno, ko mi je hotel Ladislav odgovoriti, približal se mi je Einzinger ter me zmeril s srpim, škodoželjnim pogledom od pet do glave, rekoč: „Kralj mi je zaukazal, naznanit vam, da se imate odslej izogibati te palače, poslej nimate več pravice niti do namestništva. Torej pojdite, kamor vam drago!“ O tej novici nisem spremenil obraza, in obrnivši se proti Ladislavu, ki je oči obračal v stran, odgovoril sem: „Nikoli ne bodem verjel, da bi bile take besede prišle iz ust mojega kralja; tako ne poplačuje zaslug in dvorb

moževih, ki je bil vselej zvesto udan njegovim starišem, Albrehtu in Elizabeti, — ki je daroval in žrtvoval kri in bogastvo, da bi pridobil Albrehtovemu in Elizabetinemu sinu pravice, ki so bile v nevarnosti. Taka malopridna, ničemurna nehvaležnost se ne rodi v srcu Ladislavovem; kar je govoril Einzinger, izvira le iz njegovega sovraštva do mene, tako govori samo maščevanje tega človeka, ki sem mu ubranil, da se ni siloma polastil kraljevega imetja, — ne pa hvaležnost, katero lahko zahtevam od njega, ki mi gre po pravici!“

Te krepke, jedrnate besede so jako vplivale na navzoče; kralj je bil tako ganjen, da se je premagoval prav s težka, a še težavnejše je pa bilo Einzingerju, nadvladovati in brzdati jezo in srd. Pri vsem tem je bil pa toliko prebrisan, da ni kazal svoje razburjenosti na zunaj; le glas se mu je nekoliko tresel, ko je začel govoriti z menoj po kratkem premolku: „Motite se, grof, prisojujete mi, da sem vam to stvar razodel brez kraljevega naročila in proti njegovi volji; toda kaj takega kaznjivega ne bi se predrznil niti upal storiti. Pojasni mu vendar ti, milostivi kralj, sem li govoril resnico ali ne?“

Einzinger je pri teh besedah prav ostro, skoraj pretilno pogledal Ladislava, in če tudi je bilo temu težko izreči potrdilo, ker je bilo na tak način prisiljeno — neodločni, mehki mladenič se vendar ni upal protiviti, in rahlim, a vendar dovolj razločnim glasom spregovori: „Einzinger je govoril, kar sem mu bil zaukazal.“

Kako sem prišel iz sobe, o tem se ne morem spominjati, ne vem ničesar.

Na dvorišču sem našel nekaj istih, ki so mi bili za moje sreče prijazni in udani; razodel sem jim, kaj se je dogodilo, in pozival sem jih, da mi naj pomagajo. Pri teh besedah so kar skomizgovali usmiljenja vredni smotlake! Odhitel sem ves razburjen same jeze. Pred gradom se je trlo sto in sto zanikarnežev. Ko so me zapazili, zagnali so divji krik in vik; slišal sem več pretilnih klicev, a ob enem me je pozdravljala s kamenjem divja druhal, katero je bil nahujskal in našuntal zoper mene Einzinger. Spodbodel sem svojega konja, da je letel po bliskovo; daleč in dolgo me je še spremljala množica ljudij ter je vpila in metala kamenje name, ki je padalo na gosto, kakor toča; dasi nekoliko ranjen, vendar sem še srečno odnesel pete in še precej zdravo kožo do mesta.

Nisem vtegnil, da bi bil ukazal svojim ljudem pripraviti se na odhod. Ravno pomišljeva je, kako bi se dalo zamujeno popraviti, zapazil sem v daljini trumo, ki sem si jo ravno želel: ko sem bil v gradu, ugnali so jo Einzingerjevi pomagači v kozji rog ter jo zapodili v — beg. — Bilo je to žalostno jahanje, ki smo ga končali danes v jutro; kajti mesto slave, želi smo le sramoto, grenko, nepričakovano sramoto! Zgubivši tako-rekoč ravnotežje v visočini, ki sem jo s težka dosegel, in zgubivši nekdanjo veljavo, bil sem torej v zasmeh onim, ki so še pred malo tedni trepetali pred menoj. Pa v svojih prsih imam neko slutnjo, da se bo še prikazala in zasvetila zvezda sreče na nebu mojega življenja.“

* * *

Grof Ulrik je zgotovil svojo pripoved. Vstal je, in zopet meril dvorano s svojimi dolgimi koraki. Stari grof in gospe so sedeli mirno ter so razmišljajoči in otožno zasledovali z očmi silno razburjenega moža. Tu je pričel starec govoriti: „O tvoji konečni zmagi, moj dragi Ulrik, niti ne dvomim. Morda je več ne doživim — moji dnevi so štet, čutim, kako mi z vsakim novim tednom pojemajo moči — toda ona bode in mora biti

tvoja! Krali te ljubi iz vsega srca tudi danes še. Ne bode več dolgo, ko mu bode vzbudila neutešljivo hrepenenje po tebi tista tesna odvisnost od človeka, kojega zmožnosti se niti meriti ne dajo s tvojo duhovitostjo. Vem, da s tem še ni vse pri koncu. Pa dogoditi bi se moralo pravo čudo, če bi bilo avstrijsko visoko plemstvo trajno na strani takega moža, ki nima nobenega pravega pradedaniti prednika — katerega imenuje vsak skrivaj novega povzdignenca, novinca v časti, kojemu se kaže visoka gospoda samo navidežno prijazno, med tem ko visoko ceni veljavo in odličnost Celjanovo. Za tebe še le pridejo pravi časi, moj sin. Vendar pa moramo vsak dan uporabiti dobro. Z vso pozornostjo moramo zasledovati dogodljaje na Dunaju: stara prijateljstva moramo vtrjevati in nova pridobivati in sklepati, naj to tudi še toliko velja; in končno bode slovela po deželi na okoli naša vedno trdna vojna moč, da se bodejo vklanjali strahu in naši sili tudi vsi oni, ki niso naši prijatelji“.

„Hvala za te besede!“ odgovoril je Ulrik, ki je bil obstal pred svojim očetom, ko je ta pričel govoriti.

Stari grof Miroslav se je vzdignil in je stisnil desnico svojemu sinu, ki mu jo je bil ponudil; nato

je objel sneho in vnukinjo ter šel iz dvorane, da jezdi proti Soneku.

II.

Bitka na Hrvatskem.

Grofinji Katarini vendar ni bilo ravno pre-
hudo o žalostni novici in dogodljaju svojega so-
proga, dasi je tudi bridko čutila žalost ž njim.
Nadejala se je namreč, da bo ostajal Ulrik bolj
pri domu in se zadovoljeval s svojim lepim, bo-
gatom posestvom. Že od nekdanj je bila to njena
želja, vendar je preminilo v samoti in osamljenosti
življenje visoke gospe, ki je bila knežjega rodu.*
Kakoršna koli bridkost in nadloga jo je doletela,
vse je morala pretrpeti sama; kajti Ulrik je bil
večinoma daleč od doma, ker mu je bila več do-
sega častihlepnih namenov in izvršitev načrtov, ki
so ga navdajali, nego mirno, iho veselje v krogu
svoje obitelji. Tak je bil pa tudi stari grof Miro-
slav. I njega ni veselilo da bi bil svoji snehi v
pomoč in oporo. — Torej ni čudo, da se je o oni
vesti v Katarininej duši porodilo poleg pomilovanja
tudi veselje. Pa kako hitro je zopet izginila sladka
nada! Kajti Ulrik je kmalo razodel, da ga je zopet

* Katarina je bila hči srbskega kneza Brankoviča.

volja, prilično napeti vse svoje moči v dosego časti in slave in stari oče ga je k temu pridno vzpodbujal!

Zima je nastopila to leto precej rano. Ako-
ravno je bilo že dosti snegu in ledu, vendar ni
mogla ostra zima Ulriku ubraniti da ne bi bil šel
težavno pot v Prago, kjer je mislil, če tudi brez-
uspešno, da dobi o priliki Ladislavovega kronanja
zopet vsa nekdanja dostojanstva, in ni se ustrašil
trudapolnega potovanja od gradu do gradu, ki so
bili njegova last. In če je prišel čez dolgo časa
zopet v Zgornje Celje, uporabil je skoraj ves čas
v posvetovanje z neustrašenim Čehom Vitovicem,
ubogim plemenitašem, ki je kot poljski stotnik
Celjanov vodil njihovo vojsko.

Ure in ure sta se včasi pridno pogovarjala
Ulrik in Vitovic; kajti kovala sta načrt, kako bi
pobila glavnega vodjo Ogrov, Ivana Hunyadija.
Kmalu sta se zjedinila, da bi jo bilo dobro uda-
riti na Hrvaško, toda težje jima je bilo določevati
o podrobnostih. Akoravno je Ulrik lahko računal
na pomoč marsikaterrega ogrskega velikaša, ki je
bil nezadovoljen s Hunyadijevim vladanjem — ven-
dar je bila moč namestnikova še vedno silna, a
poboja in poraza se je bilo grofu zdaj bati še
posebno. Tako je preminila zima, in po prisojnih
rebrih nizkih gričev jelo je že poganjati mlado

brstje, ko se je imelo vršiti, kar sta bila sklenila Ulrik in Vitovic.

Nekaj dni ni bilo Vitovica v Zgornjem Celju, in ko se je povrnil, privolil je Ulrik v vse njegove nasvete. Neustrašljivi Čeh, kojega živelj življenja je bila vojska, prišel je naravnost iz Hrvatskega, kamor se je drznil iti, da si je ogledal deželo. Prišel je z nepričakovano vestjo: turška armada je prihajala proti Ogrom, in ker je imel Hunyadi vso svojo moč uporabljati v bran proti Turkom, torej so si bili Celjani nekako gotovi pri napadu na Ogre dobrega vspeha.

Vojska se je pričela. Znatna je bila četa vojnika, ki se je pomikala v službi Celjanov proti vzhodu, in veliko je bilo računati na kmete, orjaške može, ki jih je vodil Vitovic. Tudi grof Ulrik ni zaostal; vdeležil se je boja, da bi se zadovoljil dejanski, in v besnečem boju je mislil vsaj za nekoliko časa pozabiti svojega poraza in poniževanja, ki ga je mučilo noč in dan.

Njegovi želji se je ugodilo: nobeden dan ni bil brezvspešen; saj se pa tudi ni Celjanom nikdo postavljaj v bran. Začetkoma junija meseca so čisto vstavili svoje podjetje, kar jim je povzročilo močno in dolgotrajno deževanje; vodovje je izstopilo iz svojih strug ter poplavelo daleč na okrog

pota in polja. Ta odmor Ulriku seveda ni bil po godu in prenašal ga je nestrpno. Končno se je zvedrilo, in v isti meri se je zjasnil tudi obraz grofov, ki je opazoval pred svojim šotorom vremenske spremembe.

„Ali bi bilo dobro, ko bi jutri odrinili?“ vprašal je Ulrik nekega poldne prihajajočega poljskega stotnika.

Ogovorjeni je skomiznil z ramo, in kakor bi hotel to svoje sporazumevanje s kretanjem razložiti, dostavil je: „Ako je po mojem, ostanimo še vsaj do pojuteršnjega. Voda mora vendar prej odteči, drugače se nam je bati bolezni, ki bi nas hudo ovirale. Bojim se, da bomo vendar imeli še dosti dela, — in tukaj mora biti vsak mož svoji nalogi kos. Ravnokar mi je poročal drzen fant, ki ve tukaj za vsako brvico, in kojega sem poslal ogledovat in pozvedovat, da se je napotil Hunyadi kljubu nevarnostim, ki mu pretijo od široko-rdečehlačnikov, Turkov, s svojo celo vojno četo proti nam. To vest je Hunyadijevo ljudstvo po vseh vaseh razširilo in razneslo; prebivalci se trdno zanašajo na zmago ter so silno vneti za boj. Mislim torej — — —“

„Da še za jeden dan podaljšamo, hočeš reči? Naj bo, pa nobeno uro več! Ves gorim nestrpnosti,

da bi že skoraj raztegnil meje svoje dežele, sosebno zdaj mi je brez posla vsaka ura mučilna, ko imam nado, da se snidem v vojski, pod milim nebom, z zopernim in sovražnim glavnim poveljnikom. O, da bi se mi posrečilo, stopiti pred starca iz oči v oči ter mu zabosti ostro jeklo v — srce! Potem bi se iznebil nevarnega nasprotnika in protivnika in prej bi se mi upanje vresničilo, da bi nekoč vladal v imenu kralja Ladislava v deželi ogrski. Vem, da bi se po Hunyadijevi smrti njegova stranka zbirala okoli njegovih dveh sinov, pa stareji, Ladislav, nima bistrega duha, liki njegov oče, in Matija je še deček cvetočih let. Vidiš, da ne kaže preslabo!“

Poljski stotnik je slišal zadnje besede svojega gospoda samo na pol; zamotil ga je bil neki poseben nemir, ki ga je zapazil v taboru in si ga ni mogel raztolmačiti. Pa kmalu je vedel za vzrok; dva jezdeca sta se prikazala med šotori; po zelo mokrih in umazanih konjih, moglo se je soditi, da sta bila prejezdila dolgo pot.

„Kaj je pa Jurija sem prineslo?“ vprašal je Vitovic, obrnivši se proti grofu, ki so mu rojili po glavi ravno razodeti črteži; pa ta je zrl v se utopljen v daljavo, ne meneč se za to, kar se godi okoli njega. Vprašanje poljskega stotnika ga je

vzdramilo. Pokazal mu je jezdeca, prijezdivša iz Celja; Ulrik ju je pogledal, — lice mu je preletela rdečica. „Ne bo nič dobrega,“ rekel je polglasno, stopivši jim nekoliko korakov bližje. In glasneje je rekel: „Kakor je videti, imela sta dolgo pot; gotovo imata javljati kaj nujnega?“

Vitez Jurij in njegov oproda sta v tem stopila raz konja, in prvi se je približal grofu: „Res, bila je težka naloga, ki sem jo prevzel od vaše blage soproge, ko mi je velela, da naj kot njen poročnik in vestnik pojezdím na taborišče; huda naloga, ne toliko radi slabih potov in raznovrstnih nevarnosti — saj se potika po poljih in gozdih mnogo sumljivih ljudij — kolikor radi poročila samega, ki vam bode gotovo hudo delo, — pa morali ste se vendar nadejati tega že dolgo; le malo je tako srečnih, ki bi doživeli svojo moško dobo v sreči očetovske ljubezni, kakor vi, grof Ulrik, kar je lahko vaš ponos . . .“

„Kar kratko“, segel je Ulrik vitezu v besedo; „prišla sta mi povedat, da moj oče ni več med živimi?“

Gospod Jurij je prikimal sočutno. Ulrik je stal nekaj časa ves potrten; okoli usten se mu je brala boleost, in v očeh, ki niso pretakale izza mladih let nikoli več solz, iskriale so se velike kaplje

in se spuščale po — velih licih. Nobeden okoli stoječih si ni upal spregovoriti, dokler ni začel grof popraševati po podrobnostih o smrti svojega očeta. „Stari grof je bival v rodnem gradu — Soneku; nobenemu ni potožil, da se počuti bolanega, in kakor po navadi je šel predsinočnjim k počitku; to je bila njegova zadnja noč; v jutro smo našli starca mrzlega in otrpnelega na ležišču: nezprosna smrt mu je sicer naglo in nenadno, pa rahlo zatisnila oči za vselej.“

„Torej sem jaz zadnji svojega rodu“, rekel je Ulrik otožnim glasom; pa že prihodnje besede, ki jih je govoril Vitovicu, bile so resneje in odločnejše. „Moram torej domu, da skazem očetu še zadnjo čast in da vredim, kar je potrebno; veš, Vitovic kako rad bi ostal ob tvoji strani — pa osoda je odločila drugače. Pa saj boš sam dokončal, — in če ga sam zadeneš — glavnega vodjo — pač dobro veš, kaj pričakujem od tebe; znano ti je, Vitovic, da nisem stiskavec, umazanec, in posebno še tako zaslugo poplačal bi ti v toliki meri, da bi te kar veselilo. — In zdaj pripelji konje, da odidemo!“

Še prej nego v pol uri oddirjali so jezdeci si svojimi čilimi konji od taborov; drugo jutro so prispeli sicer vsi upehani, pa srečno na grajski

dvor Zgornjega Celja — in kmalu so bili priče, kako so položili rakev grofa Miroslava II. v grobnico med druge prednike, speče smrtno spanje.

* * *

Ulrik je bil torej jedini, ki je podedoval vso posest in neizmerna bogastva, katera so si nabavili njegovi razumni predniki v več ko tristo letih; to pokolenje je izhajalo iz plemenitega rodu sonškega.* Poleg gradov in pokrajin zapustil mu je oče tudi dragocenosti v zlatu, kojih visoka vrednost je celo Ulrika iznenadila; vse to je bilo v zapuščini varčljivega grofa Miroslava.

Ulrik je spravljal v red svoje reči z vztrajno marljivostjo; kajti vsaj najpotrebnejše in najnujnejše je bilo potreba urediti, predno se je mogel odpraviti zopet na bojno torišče. Pa to je trajalo dalje nego je početkoma sam mislil. Skrbelo ga je, kaj ko bi mu bojno, junaško podjetje nazadnje vendar spodletelo posebno še zdaj, ko so mu poročali, da je Hunyadi z znatno, mogočno armado

* Grad Sonek (tudi Sunek in Sanek) je že večinoma razpadel. Samo nekaj ostankov sive razvaline se še nahaja blizu slovenskega trga Braslovč v Savinjski dolini, pa še ti bodo preminili.

prekoračil Donavo. Ulrik se je nadejal od dne do dne novih vesti. Pa Vitovic je trdovratno, uporno molčal. Ali se je poročnikom prigodila kaka nesreča? Ali je poljski stotnik tako častihlepen, da želi objaviti sam vspehe v vojski? Vendar pa je bilo nemogoče, da bi bil presilni, premogočni nasprotnik zvabil Ulrikove vojščake v — past ter jih tam do čela ugonobil? Zadnja misel, ki se je sicer dozdevala grofu neverjetna, težila mu je srce, ki je začelo biti hitreje. Verjel je zanesljivo — in bi ga ta zanesljivost vsaj tudi varala!

Ta gotovost, resničnost se je pokazala, ko se je baš mislil posloviti od soproge in hčeri, da bi šel potem v varstvu nekaterih vitezov za svojimi vojaki: „Hunyadi je njegovo vojsko zmagal ter jo podil do pokrajin štajerske dežele. Vitovic je ranjen in bo kmalu dospel v Celje.“ — Taka je bila novica, ki jo je slišal Ulrik od svojih poslancev, poročnikov.

Solnce je bilo ravno najvišje na nebu, doseglo je vrhunec svojega tira, bilo je namreč poldne, ko se je razlegal po ozkih ulicah malega mesta hrup in ropot zopet vračajočih se vojščakov. Z obraza poljskega stotnika so zrcalile telesne bolečine, ki jih je imel trpeti; veliko krvi mu je izteklo, in tista zagorelo-rdečkasta polt se je spre-

menila v bolestno svinčeno-sivo; oko, ki je sicer vedno žarelo in tako rekoč bliskalo, ni imelo več tistega mladeniškega ognja, in ta medli, temni pogled je pač dovolj jasno govoril, da se vojskovodja Vitovic nosi še ravno in trdno le z veliko silo in s hudim naporom.

Grof Ulrik je svojega poljskega stotnika poznal predobro, da bi ne bil vedel, da njegova nezmožnost ali malomarnost ni zakrivila nesrečnega konca. Vendar ga je obšla nevolja, ko je zagledal premagance; po hripavem, pa tudi osornem glasu se je spoznal njegov srd, njegova jeza, ko je Vitovicu zaukazal, da naj najemnikov, plačancev ne izpusti, ker hoče prizadeto mu hibo zopet hitro poravnati in pogrešek popraviti.

„Kakor zaukazujete!“ odgovoril je Čeh in njegov obraz je zatemnel same vročine, ki mu je šinila v glavo; „pa zapomnite si, da se Ivan Vitovic, plemenitaš češki, kojega telo je dobilo v službi pri vas in vašem očetu marsikatero brazgotino, odpoveduje časti, biti še v bodoče vaš stotnik. Brez zaupanja svojega gospoda ne morem zvrševati nalog tega poklica, ki zahteva veliko odgovornost. In vi se še togotite, da nam ni bila i to pot sreča mila kakor druge krati; storil sem, kar mi je bilo v moči, in Hunyadi bi vedel sam.

povedati, da sem vztrajal in se mu upiral, kakor malo kdo!“

„Misliš-li, da dvomim o tem?“ zavrnil ga je Ulrik. „Jaz ti ne bom predbacival in oponašal, moje zaupanje v te ostane isto, kakor do zdaj; torej niti besedice več, da bi mi dal slovo! Bolehav si, Vitovic, in radi tega občutljiv in rahel, liki nežna deklica. Privošči si danes miru, in jutri pridi po stari navadi dobrovoljen v grad.“

„Storil bi še danes, kar je moja dolžnost“, spregovoril je Vitovic; „gotovo želite, da bi vam povedal o vseh rečeh podrobneje.“

„Kaj, ranjan si tudi, ka li?“ vprašal je Ulrik sočutnim glasom in začudenjem.

Stotnik je pokazal se svojo levo roko na desnico, ki je ohlapno visela ob strani. „To še ne bode do jutri dobro“, rekel je po kratkem premolku; „mladenič je mahnil tako silno in spretno, da mi je šlo do kosti; dasi je mlad, pa ima vendar moč v rokah. Poglejte, od tistih bradačev, ki smo jih ž njim ujeli, krenil jo je mladenič ravno mimo ogla!“

Grof je naglo pa srpo pogledal ujetnika, ki je bil od svojih nesrečnih sodrugov za celo glavo večji. Visoka, krepka postava mladeničeva, ki je

korakal samosvestno z drugimi, vzbudila je v njem zanimanje.

„Čegav je ta mladenič?“

„Pravili so mu Pavel. Bil je blizu Hunyadija, ko sem ga v svoji besnosti napadel in več njegovim pomagačem prizadel smrtonosne rane. Vrhovni poveljnik ima se zahvaliti jedino temu Pavlu, da nisem i njemu svojim jeklom prerezal nit življenja.“

„Ali je tedaj Hunyadi srečno pete odnesel in se srečnega čuti?“ vprašal je na to Ulrik porogljivo; da bi pa te ostre besede nekoliko poplačil, dostavil je hitro: „Pošljite mi tega Pavla v dobrem varstvu v grad; rad bi si fanta bolje ogledal, znabiti mi še dobro služi. Radi tega vendar ne bodeš nezadovoljen, Vitovic?“

„Rad ga le ne morem imeti“, mrmral je nevoljno borilec v svojo razmršeno, kuštravo brado, „vsaj danes in jutri ne; pa če bi cepec, zarobljenec le tudi pri nas tako junaško in krepko udrihal, kakor pri onih, vtegnil bi še na vse to pozabiti in bi mu odpustil.“

Ulrik je ponosno pritrjeval z glavo ter je potem odjezdil v grad, a poljski stotnik je imel še potrebno ukreniti.

Jedva je minula jedna ura, ko je ujeti mla-

denič stal pred grofom, ki ga je od strani dolgo opazoval.

„Kdo je tvoj oče?“ prišel je Ulrik popraševati.

Z obraza mladeničevega se je brala boleost, ki mu je razjedala srce, in žarna rdečica je spreletela njegovo čelo. „Bil je kmet“, odgovoril je čez nekoliko časa; „kmet v neki vasi visokega Hunyadija; vaš poljski stotnik ga je — umoril. Jedva sva se prirnila z očetom do vrhovnega poveljnika, da bi ga bila branila, že sem videl očeta padati smrtnih ran. Maščevati sem se hotel za starega, dobrega moža, ki je nazadnje oči uprl v me; pa koj po prvem vdarci, s katerim sem stotnika splačal, prišel sem v sovražnikovo trumo in bil sem — zmagan; predno so me vaši vojaki odpeljali, udrihajoč po meni neusmiljeno s pestmi, videl sem še, da se našemu gospodu ni prigodilo nič hudega.“

„Kaj, mojega poljskega stotnika si nameraval umoriti?“ vprašal je zopet grof, pogledavši jezno ujetnika.

„Na mojem mestu bili bi storili vi tudi tako“, odrezal se je Pavel.

„Ali veš, kaka usoda te čaka?“

„Vi ste krščanski gospod“, odgovoril je Pavel, „torej bodite strogi, a ne grozoviti in neusmiljeni! Umorite me, ako se vam zdi, samo ne ugonablajte mojega mladega življenja v strahoviti temi sužnosti jetništva!“

„Ako ti pa popolnoma prizanesem in te ne obsodim, ali bi mi hotel biti zvest družnik, kakor si bil Hunyadiju?“

Pobesil je glavo k tlem, pomišljujoč nekaj trenotkov; ojunačil se je ter rekel odločno: „Milostljivi grof, preveč zahtevate! Ako bi me pomilostili, spominjal bi se vas vedno hvaležnim srcem, toda moje srce je moje domovine, njej ga darujem. Ako ravno sem samo kmet — vendar ne bi mogel biti nikoli več vesel, ako bi postal nezvest. In posebno še zdaj, ko se po Ogrskem vse trese in boji pred divjimi Turki — ne, gospod, ne morem vam služiti!“

„Kaj pa potem, če te usmrtim ali te vržem v ječo na vse življenje? Tvoj Hunyadi ne bi imel od tebe vendar nobenega haska“, opomnil je Ulrik ves razvnet.

„Pa to bi se zgodilo, ker bi bila vaša volja, vaš ukaz, a ne da bi se sam odtegnil dolžnosti. Moja mati, — ki sem jo zapustil na smrtni postelji, ko sem odhajal z očetom, — prestala je

veliko hudega v svojem življenju; kajti mojih vseh pet starejših bratov je podleglo v jednom dnevu udarcem krutih Turkov na Kosovem polju;* a vendar — ako bi zvedela, da bi jaz njen najmlajši in najbolj ljubljeni sin ravnal drugače, kakor je ravnal kateri mojih bratov, ne bi me več ljubila.“

„Tega ne verjamem“, rekel je na to Celjan, ki se je zanimal vedno bolj za korenjaka; „ako bi ti vprašal svojo mater, kaj ji je ljubše: tvoja poguba ali tvoja sreča, volila bi gotovo drugo. Kaj, ko bi jo vprašal? Smeš iti domu, ako mi obljubiš, da boš stavil materi to vprašanje in da se potem koj zopet povrneš?“

„Res me mika“, odgovoril je ujetnik, „videti svojo jako oddaljeno domovino in posebno še svojo drago mater, če ni še umrla samih skrbi in velikega strahu; rad bi še pozdravil prijatelje — pa čemu ta sreča v nesreči, in ti — uboga ženska! Materino srce volilo bi pretežko, ako bi jo vprašal po vaši volji. Da takih bolesti revici ne prizadevamo, to je človeška dolžnost. In če

* Na Kosovem polju se je bojeval Hunyadi tri dni slavno, vendar brezvspešno z veliko močnejšo turško armado. Po tem poboju Ogrov so se polagoma polastili Turki balkanskih polutokov.

bi bil prost, kako zapeljivo bi bilo, da bi prelomil dano besedo! Nezvest nečem biti nobenemu, tudi vam ne, zato odločite se hitro, kaj mislite napraviti z zapuščenim ujetnikom, ki je brez zavetja in obrane; a ne hudujte se preveč na moje odkritosrčne besede!“

Pavlova trdovratnost je vjezila grofa. Njegove modro-obrobljene oči so žarele, ko je povzel besedo z navidezno mirnostjo in mlačnostjo: „V temnici (podzemeljski ječi) bodeš imel dovolj časa, da bodeš še lahko obžaloval svojo trdovratnost. Tvoja junaška nevstrašenost se mi je dopadla in ker imaš glavo na pravem koncu, bil bi pri meni lahko še srečen. Nečeš — naj bo, pri koncu sva!“ Obrnivši se proti svojim vojnim hlapcem, ki so stali v ozadju dvorane, rekel je osorno: „Odpeljite to človeče!“

Pri teh besedah se ga je rahlo dotaknila z nežno roko Katarina, ki se je med tem razgovarjanjem bavila z vezanjem, sedeča pri oknu. Pazljivo je zasledovala ves pogovor, vzbudilo se je v njenih prsih spoštovanje in sočutje do ubogega ujetnika; usoda mladega kmetiča in njegovih bila je slična njeni in segala ji je v srce. Tako si je upala, zagovarjati ga pri svojem soprogu. „Bodi milostljiv, moj Ulrik“, prosila je z ljubkim,

milim smehljanjem, „spusti mladeniča še — že radi njegove matere! Uboga ženka bi te na smrtni postelji blagrovala! Pomisli, ta mladenič je jedini, ki ji je ostal od šestih sinov. Gotovo je pridna kmetica, ki je prigojila svojim otrokom tako poštenje.“

To se je grofu dopadlo; kajti ta želja njegove soproge bila je tudi njegova želja, ki jo je pa le zato prikrival, da ga ne bi mladi kmet nadkriloval in presegal s svojo jekleno voljo. Torej je bila Katarina s svojo prošnjo tako rekoč nagibljej in povod prizanesljivemu sklepu.

Pavel je že prekoračil prag, misleč, da se je za vselej poslovil od dneвне svetlobe. Pa v tem hipu ga je poklical grof.

„Grofinja me je naprosila, da se te naj usmilim in ti prizanesem; njej se imaš zahvaliti, da te torej osvobodim. Pojdi tedaj domu, hrabri mladenič.“

Pavel ni vedel, kaj se je vršilo. Hitra spremena strahu z veseljem ga je do cela zmešala v jasnem mišljenju, stal je molče pred Ulrikom in grofinjo, ki sta se pomenljivo spogledovala. Končno se je še-le zavedal, kako se je predrugačila njegova osoda; ves ganjen je jecljal besede, izražujoče hvaležnost in veselje in čez četrto ure korakal je

radostnega srca v zlato svobodo, v drago svojo domovino.

III.

Veselje po zmagi.

Kar je bil stari grof Miroslav II. svojemu sinu Ulriku prerokoval, vresničilo se je prej, kakor bi si bil kdo mislil. Bila je že blizu doba, ko bi bil imel biti Celjan že v drugo voditelj avstrijski in — mladega kneza. Ker je bil v vedni zvezi in dotiki s plemenitaši — prijatelji avstrijskimi, vedel je Ulrik prav dobro, da ima Einzinger dan na dan manj privržencev, da raste očividno nezadovoljnost v njegovem polku, v njegovi stranki. Grof celjski je to priliko uporabil, da je vsakega odpadnika pridobil zase in tako je naraščalo število njegovih zaveznikov v isti meri, kakor jih je Einzinger zgubljal. Vrh tega je pa bilo občinstvo Ulriku v velik hasek, ker mu je pomagalo in umogočilo pridobiti može, ki so bili potrebni gmotne pomoči.

Kralj Ladislav je bil v srcu svojemu tako duhovitemu stricu vedno jako naklonjen; jedino strah pred Einzingerjem in njegovim tedanjim vplivom ga je bil prisilil, da je Celjanu odvzel

vše njegove prejšnje pravice. Pa od dne do dne je kraljevski mladenič bolj koprnel po grofovem svetu. In ko je bilo videti, da se nenaklonjenost in neprijaznost proti Einzingerju razširja vedno bolj in bolj, bilo je Ladislavu, kakor bi se mu bil težek kamen odvalil od srca.

Nekega dne bilo je v isti sobi, v kateri je bil 28. dne septembra meseca 1453. leta Ulrik zadnjič s kraljem, precejšnje število žlahtnikov zbranih, ki so nagovarjali Ladislava, da naj nemudoma pozove zopet Celjana ter mu podeli prejšnjo čast in ga poveri prejšnjim poslom, Einzingerju pa naj namigne, da je ob veljavo. — Ni bilo treba veliko besedi in kralj je napisal pismo, v katerem je prav uljudnim, prijaznim načinom pozval grofa Ulrika v avstrijsko glavno mesto.

Ulrikov obraz je žarel radosti, ko je dolgo in težko pričakovano poročilo imel v rokah ter ga razodeval svoji soprogi. „Veseli se z menoj, draga mi!“ rekel je živahno, naznanivši ji v naglici veselo novico.

Toda na temni Katarinini trepalnici zasvetila se je solza in to ni bila solza, ki jo zvabi veselje.

„Kako bi bila vesela“, rekla je po tihoma, „ko nas pa zopet in zdaj gotovo za dolgo misliš

zapustiti? Ti si današnjo vest pričakoval željno, a jaz — prizanesi, da ti povem odkritosrčno — bala sem se je v resnici. Večkrat sem že name-
 ravala, stopiti pred te in te poprositi, da bi se vsemu temu odpovedal ter se tega odkrižal. Zbala sem se vselej tvojih temnih, besnih pogledov; kolikorkrat sem hotela s teboj govoriti, vselej mi je zaostala živo-čuteča beseda, predno se mi je porodila. Ker pa vidim, da boš samo nekaj uric še doma, ne morem zamolčati, kar mi teži moje srce. Ozri se nekoliko okoli sebe, dragi moj soprog! Okrog in okrog te obdaja kraljevsko bogastvo; na tisoče delavnih, pridnih ljudij, ki bivajo v tvojih vaseh, bilo bi srečnejših, ako bi jim dnino zljajševali gospod, na katerega se vsi ozirajo spoštljivo. Njihova davščina je jako velika in njihovo delo je težko, njihov duh ni izobražen, ker jih nikdo ne podučuje. Čisto drugače bi bilo, dragi moj Ulrik, ako bi svoje bogate in blage moči uporabljal svoji deželi v korist! Tu imaš popolnoma varna tla, nobeden nasprotnik ti tukaj ne bo zahajal na pot; v daljni tujini si vedno razpostavljen kaki nesreči, preti ti neprenehoma lokavi slučaj; tukaj v ožjem krogu storiš lahko veliko dobrega in vzviševalnega; sreča ljudstva, ki se razvija po tvojem krepostnem prizadevanju, bi te pomirila in osrečevala; v svetu

te čaka jedino boj in čim večja bo tvoja moč in veljava, tem težje boš brzdal svoje častihlepje — ljubi soprog, bojim se zate!“

Ulrik jo je poslušal do zadnje besede, pa Katarina je že vedela, predno je še odgovoril, da njene besede niso povzročile pri njem nobenega pomisleka: z njegovega obraza je odsevala odločnost in nič niso pomagale iskrene besede, s katerimi mu je razodela svoje misli.

„Veliko je resničnega, kar si mi rekla“, pričel je čez nekaj časa; „vendar ne morem opustiti poti, katero sem začel hoditi. Moj oče me je silil v to — z besedo in vzgledom in pri tem ostanem; prestar sem že, da bi svoje misli in želje predru- gačil. Mene samega muči to častihlepje, brez pre- nehljaja me mika, vleče in žene neka skrivna moč do slave in moči. Zlasti od tedaj, ko mi je nebo pobralo jedinega moškega potomca, od kar vem, da pokoplejo z menoj zadnjega celjskega grofa, imam le jeden smoter pred očmi: moje ime mora biti zapisano v svetovni zgodovini, ki naj vsem svetu pove, da je bil Ulrik, zadnji grof celjski tudi najhrabrejši, največji in najmogočnejši svojega rodu!“ — To zgovorivši, stisnil je svoji so- progi desnico ter je odhitel, da bi prikril svoje ganjenje. — —

Nekaj dni po tem razgovoru — bilo je marca meseca — bližal se je grof celjski v spremstvu tisoč okinčanih jezdecev dunajskemu mestu, kate-rega je ogrevalo ljubo solnce v svojem blišču in čaru. Pri koroških vratih je kralj že težko pričakoval svojega strica; spremljala jih je vesela množica do gradu, ki ga je bil moral Ulrik zapustiti pred dvema letoma, a ljudstvo je bilo tačas vpilo za njim ter ga podilo s kamenjem. Njegova mnogobesedna, zgovorna usta so molčala, ko je jezdil s kraljem po ozki ulici, kjer jima je množica napravila prostor; gotovo je pomišljeval, kako naglo spreminja ljudstvo svoje mišljenje svojo naklonjenost in prijaznost. Ko je prvokrat šel z Ladislavom po ulicah, poskakovalo mu je srce veselja, zaslišavši vesele, pozdravljajoče klice — a danes ga vse to navdušenje in veselje ni moglo razvneti, in videlo se mu je, kakor bi se bil hotel vsemu temu rogati in posmehovati.

* * *

Grof celjski in najveljavnejši mož ogrski Ivan Hunyadi, nista si bila že od nekdanj dobra. Ulrik je zavidal vrhovnega poveljnika radi njegovega dostojanstva in ugleda in Hunyadi je o tem tako dobro vedel, kakor mu tudi ni bila

neznana namera celjskega grofa, da ga hoče o pravi priliki izpodriniti. Pa ker se ni nudila prava priložnost in ker se je po drugi strani tudi Ogru zdelo sovraštvo Ulrikovo oprezno, torej sta se oba pametno spremislila in sta sklenila, da se drug drugemu približata, da se sprijaznita. Sklenila sta torej zvezo, obljubivša si, da hočeta drug drugemu varovati njegovo gospodstvo in oblast. In še več: državnika sta se zjediniła, to zunanjo zvezo in zavezo spremeniti tudi v notranjo, sorodno in v to svrho naj bi Ladislav, starejši sin Ivana Hunyadija, popeljal na svoj dom kot srečno nevesto cvetočo Elizabeto, pravo krasotico, hčerko grofa celjskega.

Do te pogodbe, ki sta jo bila sklenila avgusta meseca 1455. leta, prišlo je iz zgolj sebičnih nagibov. Ker je bil Ulrik zadnji iz celjske rodovine, upal je starejši sin Hunyadijev kot Ulrikov zet, da bo podedoval in pridobil velik del grofove posesti. Ulrik si je pa mislil, da mu bode lažje kot sorodniku Hunyadijevemu pridobiti privržence in močno stranko tega moža. Vrhovni poveljnik je bil vže star; njegov sin ni bil niti približnje tako nadarjen in duhovit, kakor oče; ako bi torej Ivana Hunyadija pobrala smrt, bilo bi mogoče, da bi bili Ulrika povzdignili naslednikom.

Toda do te rodovinske zveze ni bilo prišlo; kajti po kratki zaroki je prerano preminila Ulrikova hči: šla je za obema svojima bratoma v — večnost.

Umrli je tedaj Ulriku celjskemu zadnji otrok. Bilo mu je to skeleča rana, pa dogodljaji, ki so se imeli goditi ter vršiti na ogerski meji, zamotili so ga večkrat, da ni mislil na svojo prebridko izgubo.

Od 28. dne maja meseca 1453. leta, ko se je mladi osvojevalec Mohamed II. polastil kot zmagalec mesta Konstantina Velikega, starega Carigrada, bilo je Ogrsko v vedni nevarnosti, da ga kopita turških konj upostošijo in si ga prisvoji sultan, ki je hrepenel neprenehoma po tujih deželah. Res je, da se je Hunyadi branil hrabro, vztrajno, ko so pa Turki, hrepeneč po velikem vspehu, mahnili s silno armado proti Donavi, da bi dobili v svoje roke močno trdnjavo Beligrad, bila je Hunyadiju preslaba njegova vojna moč. Da se Ogrsko reši, treba je bilo pomoči od drugod.

Kralj Ladislav in Celjan sta si prizadevala, pridobiti od vseh strani na Dunaj pomožnih čet, s katerimi sta mislila popolniti Hunyadijeve. Toda predno sta bila s svojimi pripravami gotova, prišel

je že bil minoritski menih Ivan Kapistran, poslan od papeža s precej močno križarsko armado na nevarno mesto; Kapistran je bil zelo majhen, suh, medel, gologlav mož, ki je pa bil ves vnét za boj proti „polumescu“, Turkom in je za ta boj navduševal tudi vse druge. Bil je skrajni čas, da se je tudi Hunyadi oborožil ter si pridobil pomagačev za bitko; kajti Turki so bili že pred trdnim Belimgradom. Po hudem, toda zmagovitem boju, prodrla sta sloveči junak Hunyadi in italijanski menih na čelu svojih vojnih trum v trdnjavo in obleženci, ki so mislili, da so že izgubljeni, sprejeli so jih z veliko radostjo. Pa še vedno so se pomikale in prerivale mohamedove nepregledne vrste pred zidovjem, konca še ni bilo. Kar so pričele dobro vežbane trume naskokovati. Grozovito klanje in mesarjenje je bilo z mečem in metalnico (metalnim orodjem) in če je še toliko ogorelih obrazov azijskih popadalo mrtvih ter pokrivali zemljo in ozidje, v sovražnih vrstah se to niti poznalo ni.

Pa vendar je navdala obležence v obupnosti srčnost, nevstrašljivost — naval in silni naskok so srečno odbili. Toda to še ni bilo vse; križarska vojna, ki jo je razvnel z besedo in z vzgledom verni, hrabri menih, mahnila jo je na taborišče

prestrašenih Turkov, ki so jo popihali v divjem begu.

To je bilo 23. dné julija meseca 1456. leta. Po bliskovo se je raznesla ta novica o sijajni zmagi in ž njo slava Hunyadijeva in Kapistranova.

V tem je pa bilo privrelo na Dunaj veliko potujočega ljudstva. Že je bil odločen dan, kdaj da odrinejo na Ogersko, kar so dobili žalostno vest, da je osiveli Hunyadi v Zemunu dva tedna po zmagi umrl vsled mrzlice, ki je nastala v taboru, — da je mrtev mož, po katerem je žalovalo in plakalo vse ljudstvo.

Ulriku je odleglo; kajti če ga ni drugače zapustila vsa sreča, prišla je vendar zdaj ura, ki mu je prinesla poleg starih dostojanstev tudi še isto, ki je dičilo umrlega: namestništvo na Ogrskem. Silil je torej kralja, da jo naj kmalu odrinejo z Dunaja in v resnici se je pomikala že v zadnjem tednu avgusta meseca nova armada ob Don. vi; bilo je pa tudi Belemgradu potrebno, ako bi se Turki ojunačili, da bi se maščevali nad sramoto, ki jih je doletela.

Smrt Ivana Hunyadija povzročila je veliko zmešnjavo na Ogrskem. Nekateri žlahtniki so se zbirali okrog sina umrlega junaka, drugih je bila zopet volja, neznatnega mladiča slavnega, imenit-

nega očeta izpodriniti z mesta, za katero ni imel sposobnosti.

Oktobra meseca so se zbrali velikaši vse dežele v Futaku, nekem trgu ob Donavi blizu Novegasada, da bi najvišje državne urade zopet razdelili novim možem. Ostre govore so govorili. Vsaka stranka je hotela imeti prav. Zmaga je bila končno vendar za Celjana ugodna: v slovesni skupščini je bil grof Ulrik imenovan namestnikom ogrskim.

Dosegel je torej, kar si je želel. Pa potreba je bilo, sprijazniti se s nasprotniki, in to je mislil najlažje doseči s tem, da je vzel Ladislava Hunyadija svojim sinom.

Ta je bil s tem navidezno zadovoljen; pa v njegovi duši se je razvilo sovraštvo, razvil se je hudoben načrt, — ki so ga njegovi prijatelji odobraval. Sklenili so, raji prelivati kri, raji se pregrešiti na grozovit način hudodelstva, nego da bi služili zopernemu, sovražnemu — tujcu.

IV.

Danes še grof celjski in — nikdar več!

Trdnjava Beligrad stoji na skalovitem griči. Na sredi je prava trdnjavska gradba, ki jo na okoli loči štiristo korakov širok prostor od dru-

gih delov mesta. Ko jo je oblegal Mōhamed II., porušili so marsikatero stavbo, — marsikateri zid; ko sta pa dospela tja kralj in grof Ulrik s križarji, popravila je bila že davno stranka Hunyadijeva, kar je bilo poškodovanega. To je pa storila na svojo roko, ne da bi bila vprašala kralja za dovoljenje.

Bilo je tožnega, deževnega popoldne novembra meseca, ko se je na obrežjih Donave pri Zemunu izkrcala križarska vojska ter se napotila v trdnjavo. Naprej je jezdilo krdelo konjikov pod težkim železnim omrežjem, ki je vodilo v trdnjavo. Za njo sta šla kralj Ladislav in na novo imenovani ogerski namestnik, grof Ulrik celjski, s krasnim spremstvom, in vzadi se je pomikala pisana množica križarjev, ki so se zbrali iz različnih pokrajin. A jedva je zadnji Ulrikovega spremstva prekoračil vhod, jedva je Ladislav Hunyadi, ki je sè svojimi privrženci bival v trdnjavi, prišelce pozdravil, zaropotalo je omrežje pri vratih silnim hruščem in ropotom — in vhod je bil zaprt.

Kralj in Celjan sta se pomenljivo spogledala, oba sta obledela.

„Kaj to pomeni, Hunyadi?“ vprašal je kralj.
„Zakaj braniš križarjem vhod?“

„To zahtevajo deželne postave“, odgovoril je Hunjadi na kratko.

„Deželni zakoni zahtevajo to?“ — Kralj Ladislav je odkimaval, ko je to govoril, kakor bi ne bil hotel verjeti.

„Tako je, kakor sem rekel. Po stari pravici ne smejo tujci zahajati v nobeno trdnjavo ob meji.“

Szilagyi, stric Ladislava Hunyadija, ki je stal blizu, pritrjeval je z glavó in se veselil poparjenosti, ki se je lotila kralja in Celjana, ko sta se morala ločiti od svoje armade. Bila sta v zadregi; na sumu sta imela Ladislava Hunyadija, da ima sé svojim početjem hudobne namene; to se je pa tudi videlo že iz njihovega obnašanja. Notranji glas je rekel Celjanu, da mu preti nevarnost, čutil je, da se je vjel v past; kako mu je bilo žal, da ni verjel svojim prijateljem, ki so ga vedno svarili!

Pri vsem tem pa nista hotela pokazati niti Ulrik niti kralj, kako ju skrbi. Zahtevala sta samo, da bi ju popeljal v njihovo stanovanje in Hunjadi ju je spremil v stari sivi grad.

„Potrebujemo vaših nasvetov“, opomnil je Hunyadi na lahko, ko je stal pred durmi, ki držijo v različne prostore, kateri so bili prirejeni za —

grofa. Ko je Ulrik le molčal, bil je tudi on tih ter se poslovil na kratko in mrzlo.

Celjanu je to pot samota prav prijala. Na tisoče mislij mu je rojilo po glavi, potreboval je torej miru in počitka, da bi si jih nekoliko zbral. Najpreje je premeril dolgimi koraki visoko — obokano čumnato, potem je stopil k oknu ter zrl v temno noč. Le polagoma se je privadilo oko veliki temi in dozdevalo se mu je, kakor bi se spodaj pred durmi, ravno pod oknom njegovega visokega bivališča, gibali možje. Kmálu ni več dvomil, da ga oči ne varajo.

Nevoljno je začel zopet korakati po čumnati. Ostroge so kar žvenketale po kamenitih tléh, in od sten je odmeval votel glas njegovih stopinj.

„Bojijo se“, mrmral je sam za-se, „ker sem prišel na njihove namene, da bi jim utegnil še uteči. Zato so razpostavili te biriče, da jim ne bi popihal iz te kamenite kletke. Hočejo me imeti ujetega, dokler me ne obsodijo.“

Ko so Celjana mučile take misli, bližal se je nekdo durim tihim korakom — in je rahlo potrkal. Ulrik je prijel za meč, ki ga še vedno ni bil odpasal, in v istem hipu bil je pred njim neki — mož.

„Kdo si?“ zagrmel je Ulrik.

„Za božjo voljo, grof!“ šepetal je tujec, sva-reč ga, da naj bo tih. „Jedini prijatelj sem vam, ki ga imate v posadki. Spomnite se tistega mla-deniča, imenom Pavel, ki ste mu pred dvema le-toma dali zlato prostost — jaz sem isti in če hočete, plačam vam to dobroto danes enakim, istim plačilom. Zaupajte mi — rešim vas! Pa mudi se, gospod grof, da se nam posreči.“

Koj po prvih besedah je spoznal Ulrik svo-jega nekdanjega vjetnika. Ravno v tej uri je ta sestanek dobro del boječemu srcu in hvaležnost mladega moža ga je čisto ganila. Grof mu je stisnil prijateljski roko in ga je molče vlekel v globočino druge sobe, zapahnivši popred težka vrata.

„Zdi se mi, da veš več, nego jaz“, pričel je mirno Celjan; „Hunyadi me hoče vjeti in zapreti, kakor se mi dozdeva, je-li?“

„O, če bi le ne bilo ničesar hujega!“ odgo-voril je oni; „znabiti se ne bi bil odločil, preprečiti sinu velikega Hunyadija njegove namene. Ko sem pa zvedel, da vas hoče umoriti, nisem imel več miru. Pol dne in pol noči me je mučilo vprašanje, če to pristoja kristjanu, da bi zrl mirno tako hudo-delstvo. Večkrat sem si mislil, da bi znabiti vaša smrt bila domovini v korist, in da vendar nisem

revež zmožen, delati proti volji velikašev. Pa obnovila se je v meni radost istega trenutka, ko ste me dobrodušno pustili v domačijo; pred očmi sem imel živo podobo vaše blage soproge, ki je bila pri vas moj ljubeznivi zagovornik in zdaj — zdaj sem tukaj, da vas rešim. V dveh dneh sem vse pripravil, skrivne stopnice, ki držijo v podzemeljske prostore, so odprte; zaupajte mi in predno napoči jutro, bodele že v varnem zavetju!

Pavel je to govoril zelo naglo in zdaj je obmolknil, a trajalo je precej dolgo, predno je Celjan razodel svoj sklep.

„Premislil sem se“, rekel je končno z mirno odločnostjo; „Hunyadi in njegovi zli privrženci ne smejo reči, da je namestnik te dežele utekel v uri nevarnosti o temni noči in slabem vremenu; ostanem tukaj in naj se zgodi z menoj, kar hoče! Da bi me Hunyadi zavratno napadel, tega si niti ne mislim o njem, a v pravem dvoboju bo pa že videl, če je kos grofu Celjskemu. — Srečno hodi, vrli Oger, tvoja volja velja v mojih očeh za dejanje. Hvala ti! Za zdaj ti naj velja kot plačilo ta mošnja zlata, pa v mirnejših časih bodem se te še dobro spominjal.“

Pavel je še mislil govoriti, pa grof mu je branil in je porinil obotavljajočega se mladeniča

lahko na hodnik, kjer je kmalu izginil v temoti.

Ulrik je vso noč prebedel. Sedeč v naslonjači zrl je nepremično pred se, da ni niti zapazil, kako se je začelo zunaj daniti. Še le glas zvona, ki je vabil v cerkev, vzdramil ga je iz njegovih sanj. Skočil je kvišku, oblekel naglo železno srajco, da bi ga varovala ter šel potem do kapelice, kjer je bil kralj že navzoč.

Ravno ko je hotel Ulrik po dokončani službi božji zapustiti kapelo, prinesel mu je sel Hunyadijev povabilo, da se naj vdeleži posvetovanja, ki se ima vršiti ravno kar o deželnih zadevah. Grof je bil voljen. — V družbi dveh plemenitnikov svojega spremstva vstopil je v dvorano, določeno za omenjeno posvetovanje.

Ladislav Hunyadi ga je že pričakoval. Pa mož, ki se je bil še včeraj delal prav prijaznega, pokazal se je danes v pravi luči; drhteč jeze je stopil pred Celjana ter ga ošteval na jako hud način. Ulrik je sicer poskušal odgovarjati, pa oni ga ni pustil do govora ter ga še huje obiral, sramotil in zbadal.

Grofu je bilo že preveč, premagovati se ni več mogel; ves besen zgrabil je meč ter mahnil ž njim tako spretno po Hunyadiju, da je ta udarec le s težka prestregel in odbil; pa jeklo Celjanovo je presekalo zlati prstan, ki ga je nosil Hunyadi,

in preklalo je roč njegovega orožja. Vse to se je zgodilo hipoma. Nato so se tako rekoč kar vsuli v dvorano prijatelji Ladislavovi, na čelu jim stric Mihael Szilagyi — in mah na mah so pele sablje po zraku. Ulrik se je dolgo branil in ustavljal, ker je bil vzadi zavarovan od stene, pa tudi železna srajca mu je dobro služila. Končno mu je pa zmanjkalo moči; smrtno zadet — zgrudil se je na tla, ko sta bila njegova spremljevalca obnemogla že popolnoma. Pa še zdaj niso razkačeni mirovali, če prav so videli nasprotnika v krvi mrtvega; kakor bi se bili bali, da utegne Celjan še oživeti, kar pa so hoteli preprečiti na vsak način — odsekali so mu še glavo od orjaškega trupla.

Tako je torej preminilo burno življenje moža redke nadarjenosti, katero je presegalo jedino častihlepje; dosegel je mož sicer dobre vspehe, pa v celem svojem življenju preživel je le redko katero urico v mirni sreči. Na daleč okoli se je naglo raznesla vest o žalostnem koncu — zadnjega in najmogočnejšega grofa celjskega, toda le malo je bilo istih, ki so žalovali resnično nad to izgubo tudi v — srcu. — Med temi je bil kralj Ladislav; kajti bil je vselej iz vsega srca naklonjen žrtvi krvavega čina, namreč Ulriku. Ko je zvedel o grozovitosti, zarotil se je, strašno in strogo posto-

pati in kaznovati krivce; in tako je tudi bilo: čez nekaj mesecev prelil je svojo kri tudi Ladislav Hunyadi pod sekiro rabljevo!

Truplo Ulrikovo so prenesli v prav krasnem spremstvu v Celje, kjer ga je pričakovala Katarina, vdova brez otrok, z oprodami, vitezi in meščanstvom celjskim.

Na dan pogreba so prepeljali rakev iz grajske kapele v minoritsko cerkev ter jo položili na visok oder, okoli katerega je migljalo vse polno lučic gorečih voščenih sveč. Pričela se je črna maša, maša zadušnica, katere so se vdeležili vdova, vitezi, zbrani okoli prapora in oprode, pa tudi mnogo prebivalstva celjskega. Po dokončanem opraviilu je pristopilo dvanajst črno oblečenih plemičev, ki so položili na mrtvaški oder oklep, sulico in meč, čelado in ščit umrlega grofa. A za njimi je prišel neki vitez, ves v železu, kličoč z močnim glasom po božji hiši: „Danes še grof celjski in — nikdar več!“ Trikrat je donel ta klic po cerkvi žalujočim na ušesa, potem je pa raztrgal ta mož v oklepu — prapor celjski in v roki je zdrobil na drobne kosce ščit z grbom, ki je imel tri zlate zvezde na modrem polju.

II.

Iskalci bisero v na otoku Sv. Duha.

Povest.

Ruski spisal Emilij Mušik, preložil Krutogorski.

Neko tiho, toplo poletno noč smo mahoma zazrli v neki daljavi od naše ladje moleti iz vode črnoskalnata otoka — Čeraljbo in Sv. Duha.

Že nekaj mesecev smo jadrali križema po širnem morju, loveč kite; ali sreča nam ni bila posebno mila: samo jeden kit, pa še ta ne popolnoma dospel, je bil dosihdob ves naš plen. Zatorej so imeli pomorščaki ladje dosti prostega časa, med katerim so popravljali jadra, smolili vrvi in opravljali še druga neznatna opravila. Zadnje dni je pihal ugoden veter, in pluli smo bistro za bregom Stare ali Nižje Kalifornije. In glej, prepluvši povratnik bili smo že pred otokoma Čeraljbo in Sv. Duha, katera sta zakrivala vhod v luko La-Pac.

Jaz sem ravnokar prevzel službo na straži ter se sprehajal gori in doli po krovu, poredkoma opazujoč jadra, jednakomerno napeta od lahnega vetriča. Nad nami se je širilo zvezdnato nebo, a ob ladjinem nosu se je penila in žuborela voda. Jeden del moštva, sestojec iz vseh različnih narodnosti, kakoršne je možno najti na kitolovnih ladjah, je sedel okrog glavnega jam bora ter poslušal povesti starega pomorščaka, med tem ko

je naš glavni veseljak in porednež stal nekoliko vstran, naslonjen na barkin rob, ter nepremično zrl v daljavo.

„Kaj pa je z vami Anton?“ sem ga vprašal, stopivši k njemu; „čemu tako resni danes?“

Vzdignil je glavo.

„Da, gospod lajtnant“, je odvrnil; „za to so pač vzroki. Jeden teh otokov je moja — domovina.“

„Kateri? Čeraljbo?“

„Ne vem gotovo, ali je Čeraljbo ali otok Sv. Duha; vsekako pa sem večji delj svoje mladosti preživel na otoku Sv. Duha in tam sem doživel tudi dogodek, katerega nikoli ne zabim — ako postanem star tudi sto let.“

„Po tem takem mora biti nekaj zanimivega“, sem dejal, „ko bi le ne bila tajnost.“

„O ne“ je odvrnil „če hočete, vam povem vse, kako je bilo.“

„Vi vidite ona otoka? Sedaj stanujejo tam razven morskih ptic kake tri-štiri rodovine, ali ob času iskanja biserov je tam jako živahno. Moj oče je bil rodom Španjec, nadzornik nad iskalci biserov, a mati moja je bila Indijanka. Tak rodopis od matrne strani ni za me posebno laskav; toda govori se, da je bila moja

mati krasotica, a ker petdeset milj daleč na okoli ni bilo nobene rojene Španjke, zatorej jo je vzel moj oče. Matejina roditelja — po obrti potapljavca — sta me redila do devetega leta, potem me je vzel k sebi oče in me posvetil v tajnosti svojega dela... Li ste že bili kedaj na teh otokih, gospod lajtnant?"

„Ne“, sem odgovoril.

„Torej ju vam moram vsaj nekoliko opisati. Bodi vam povedano, da sta navadno jako puščobna, samo dva meseca v letu, v rožniku in v malem srpanu, se zbero tam iskalci biserov in lovci želv. Ob tem času se snide na tema otokoma precej naroda, kakor potapljavci, kupovalci in agentje raznih zadrug. Poslednji nabirajo potrebno število delavcev sredi Indijancev, živečih po bregovih Kalifornije in Sonore.

S pričetkom lova se nahajajo potapljavci pod neumorno strogim nadzorstvom, kajti jako lahko jim je utajiti dragocene bisere. Ta nadzor se poveri delovodji. To dolžnost opravlja navadno mož, ki je močan, spreten, odločen in ki umeje pridobiti si uvaževanje in pokorščino pri svojih podložnih. Tak delovodja sme pomilostiti, pa tudi usmrtiti delavca, kateri je kaj zakrivil. Star dvajset let, gospod lajtnant, sem bil že delovodja

na otoku Čeraljbo, a glavni nadzornik je bil moj oče.

Bodi vam še nadalje povedano, da potapljavci ne pridejo vselej samo s svojimi družinami, ampak pripeljejo tudi raznih indijanskih copernic s seboj. Te stare čarovnice so dolžne — zarotiti morske volkove, da so pred njimi potem varni potapljavci. Razven tega se pojavijo na otokih še mešetarji, kateri pokupijo od potapljavcev njihov pridelek; razun teh se še zbero razni špekulantje, ki razpostavijo na otoku svoje pivne in igralne šotore. A ker se ob času iskanja biservov vrši ob enem tudi lov na ostrige in želve, zatorej se na otokih Čeraljbo in Sv. Duha zbere tri do štiri sto duš na vsakem, dasi sta ostali letni čas popolnoma brezljudna.

Sedaj vas moram še seznaniti, kako se dobivajo bisernice. V čolnih, nalašč za to obrt pripravljenih, se namestijo brodarji in potapljavci; poslednji se po vrsti spuščajo v morje; dokler je jeden pod vodo, si drugi oddahne. Da bi hitreje izginil pod vodo, zaščeni potapljavec med prsti noge vrv na koncu koje je privezan precej velik kamen. Drug konec vrvi, pritrjen k čolnu, pomaga lovca priti urneje na površje, ko se vrača iz globočine, obložen z bisernico, katero lomi od

škal deset do dvanajst sežnjev globoko z velikim kladvom ter jo devlje v mrežo, privezano okrog pasu. Potapljavec ostane navadno tri do štiri minute pod vodo in se povrne na površje ves izpehan, kar mu vsekako ne brani potapljati se štirideset do petdesetkrat jedno jutro.

Najboljšim potapljavcem se prištevajo Giaki. Tudi moja mati je spadala k tem ljudem, — sredi teh ljudi jaz živel do tistega časa, dokler oče ni izjavil, da ima do mene pravico. Ugajal sem mu in on se je nadejal, da postanem še kedaj priden delavec. Podjetniki najraje nabirajo potapljavcev sredi Giakov, ki slujejo radi svoje smelosti, urnosti in spretnosti. Dasi se ob času biserolova zbere tamkaj dosti morskih volkov, vendar se Giaki potapljajo s popolno neustrašenostjo, kar je vredno tem večjega občudovanja z ozirom na njih ničevo orožje, ki sestoji le iz jedine „estake“, t. j. kos tako imenovanega železnega lesa, ki je na vsakem koncu zaostren, in katerega, poleg popred omenjenega kladva, nosi potapljavec za pasom svojih kratkih irhastih hlač.

Izvestno je vam znano, g. lajtnant, da ima morski volk spodnjo čeljust jako kratko, zato je primoran prevreči se na hrbet, da zgrabi svoj plen. Tisto minuto uporabi potapljavec, da vsadi

kakor železo trdo estako v požeruhovo žrelo, kateri potem ne more zapreti čeljusti.

Ali nahaja se tudi sovražnik, pred kojim trepeče še najpogumnejši Giak. Ta vrag — je tintorera, posebno pleme morskih volkov, črnkaste barve; on je manjši, pa tem krvoločnejši nego vsi ostali. Če tintorera okusi enkrat človeško meso, potem ne zapusti dotičnega kraja ter napada potapljavce tako dolgo, dokler nje same ne ubijejo.

No, sedaj vam pa razložim, kako dobivajo bisere iz skorepnic. Vsak večer po končanem dnevnem delu, se naložijo nalovljene skorepnice po obrežju. Vsako deseto skorepnico prejme potapljavec kot plačo za svoj trud; le-te se zmečejo na poseben kup. Delovodja nadzoruje deleže in odpiranje skorepnic, katere se jamejo hitro polagati na solnce. Ko je polaganje gotovo, izmivajo skorepnice v velikih lesenih kadeh, kakor se to dela z zlatim peskom v Zakramentovih rudnikih. Priznati se mora, da se pri tem širi strašen smrad, katerega se ni možno ubraniti; ali Indijancev to prav nič ne moti.

Najdeni biseri se osnažijo ter se oddado nadzorniku. Potapljavci pa prejmejo one bisere, ki se nahajajo v vsaki deseti bisernici, ter jih

smejo prodati na svojo pest akcijonarjem v pričo glavnega nadzornika.

Po dovršenem lovu se vsa naselbina otokova vsede v čolne; Indijanci se povrnejo v svoje vasi ter si poiščejo drugod dela; razni postopači premestijo svoje krčme in igralne mize v druge kraje; želvarji neso svoj plen lastnikom ladij; nadzorniki oddajo agentom zadrug zbrane bisere (s katerim se dičijo meksikanske lepotice) in otoka postaneta puščob a do prihodnjega lova. Samo nekaj služabnikov zadrug ostane tukaj celo leto s svojimi družinami. K tem je pripadal tudi moj oče.

Ta okolnost me je presneto bodla, kajti hrepenel sem na vso moč po mikavnem in veseljem mestnem življenju. Ali kmalu je prišlo tako, da sem blagroval svojo usodo, kajti ves lesk in šum kalifornijskih mest ne bi mi bil mogel nadomestiti one cvetke, katera je razcvetela na samotnem otoku Sv. Duha. Da, najkrasnejša cvetka naših otokov, najlepši biser naših voda je bila — Erna!

Njen oče, pl. Kastiljo, se je nastanil na otoku nenadoma, ter začel tržiti z biserji. Toda na splošno čudenje se on ni vrnil, kakor drugi trgovci, v mesto prodajat nakupljenih biserov,

ampak ostal je na otoku. Govorilo se je, da je bil on jeden najboljših prijateljev bivšega diktorjata Santa Ane, ter da se je udeležil vstaje proti meksikanski vladi in pobegnil, kajti čakale so ga vešala, ako bi ga bili ujeli. Kastiljo je bil siten, čemern človek ter nas je vedno gledal po strani. Koliko je bilo resnice v omenjeni govorici — nikdo ni vedel; res pa je bilo to, da je bil pl. Kastiljo grozen skopuh ter da je često sprejemal neke tuje osebe, ki niso bile podobne niti potapljavcem niti želvarjem.

On jih je imel za trgovce, kupujoče od njega bisere; a od družin, živečih neprestano na otoku, smo čuli, da se taki poseti ponavljajo tudi ob takem letnem času, ko je lov že bil končan.

Prešlo je okolu pol leta od onega časa, ko se je pl. Kastiljo nastanil na otoku Sv. Duha; in glej, nekoč zazrem njegovo hčer in se vanjo zaljubim. Ličici pl. Erne sta bili nežni liki breskev, a ogenj, ki je gorel v njenih temnih očeh, je spominjal na svetel blisk, negoč črn, hudouren oblak. Jaz sem torej videl pl. Erno in jo začel ljubiti. Mislil sem samo — na njo in le njo sem želel — imeti.

Pa ne samo mene je bila tako omamila Ernina lepota.

Na drugi strani otoka Čeraljba je bila biserna sipina, last „Sonorske zadruga“, ki je vsekdar tekmovala z našo v bogatem pridelku. Glavni zastopnik „Sonorske zadruga“ na otoku je bil nek Anglež, izvrsten plovec, mlad človek, kakih štiri do pet let starejši od mene. Bil je zal junaški dečko in odlikoval se je z močjo in spretnostjo v vseh telesnih odnošajih. Tak človek mora ugajati ženskam.

Tudi on si je skušal prilastiti Ernino naklonjenost in jaz sem se bal, da mi ne izpodbije tal, tembolj, ker mu je bil stari Kastiljo prijazen ter je med drugim najčešče pohajal v njegov dom. Mene pa stari rovar ni mogel trpeti. To se je dalo deloma sklepati tudi iz tega, ker je bil moj oče strasten privrženec vlade in mi je odločno prepovedal obiskovati Kastiljevo družino.

Ali jaz sem bil mlad, zaljubljen in nisem zastonj nosil glave na vratu.

Ali — midva tekmeča sva se vsekdar izogibala drug drugega; vsaj do javnega prepira med nama nikoli ni prišlo. Priznati moram, da sem gojil nekako spoštovanje do gosp. Rikarda, a mogoče, da i on do mene. Guien sabe! Zelo mogoče, da bi bila najboljša prijatelja, da nisva bila tekmeča.

Bodi vam povedano, gospod lajtnant, da je daljava med otokoma Čeraljbo in Sv. Duha, kjer je stanovala najina izvoljenka, znašala dve morski milji in to prostranstvo je bilo možno prepluti z našimi lahкими čolni v četrť uri. Prav kakor da bi se bila zmenila z gospodom Rikardom — izogibala sva se drug drugega baš tako na vodi, kakor na suhem.

Jako često sem bil videl, kadar je srebrna mesečina odsevala v svetlem vodnem površju, pridržati mi nasproti lahek Rikardov čoln. Erna ni nikakor dopuščala, da bi se oba hkrati sešla v očetovem domu, zatoraj je vsaki izmed naju pohajal otok Sv. Duha iste ure, ko drugega ni bilo tam.

Zadnji čas se mi je jelo dozdevati, da je moja ljubico ganila moja ljubezen in začela mi je hliniti večjo naklonjenost, nego mojemu tekmecu. Postala je bila z menoj ljubeznjivejša, izkazovala mi v raznih malenkostih blagohotnost ter mi dovoljevala, da sem smel dalje kakor poprej ž njo kramljati. Pri tem je pogostoma napeljala govorico o njenem očetu in izrazila nadejo, da on ne bo imel prav nič proti najini zvezi. Pri tem je dala čutiti, da sluhi o pl. Kastilju niso neosnovani in da mu zares preti nekaka nevarnost, katero moreva midva preprečiti z nujno budnostjo.

Erna me je prosila; naj skrbno sledim za tem kaj se vrši pri nas na otoku ter ji vse naznam. Pozabil sem vam povedati, da je bil moj oče na obeh otokih postavljen za župana ter strogo držal policijo v svojih rokah; drugače pa bi bilo težko imeti red sredi one raznolike naselbine, ki je privrela tjakaj ob času iskanja biserov.

Med tem časom se je pripetil dogodek, ki je grozil razušiti vse moje upe. Vedite, da nadzorniki nimajo deleža v skorepnicah, menda zato ne, ker bi jih izvestno premnogo pridržali za se; zatorej pa imajo pravico pokupiti od potapljavcev vse njihove skorepnice, ali gotovo število njih, dokler še le-te niso odprte.

Taka pravica je za nadzornike velike vrednosti kajti potapljavci so vsekdar reveži, brez vsakega beliča v žepu in povrhu strastni žganje-pivci in kvartopirci.

Nekoč je gospod Rikardo kupil celi kup skorepnic od starega potapljavca in v jedni od njih je našel dragocen biser, vreden nad petsto tolarjev. Že dolgo se niso našli biseri take velikosti in krasote. Slava o njem se je hitro raznesla in privabila veliko kupovalcev.

Toda Anglež ni maral prodati svoj zaklad. Velel je jednemu, na otoku nahajajočemu se umet-

niku, vkovati ga v srebro in ko sem dva dni pozneje posetil otok Sv. Duha, videl sem dragoceni biser na vratu Erninem.

Lahko si predstavite mojo jezo in besnost. Ta čin ni le pričal o naklonjenosti mlade deve k mojemu tekmeču, ta slava o lepem biseru je povzdignila ugled naših tekmovalcev, vsled česar so hoteli naši najboljši potapljavci se uslužiti pri naših tekmovalcih.

Ali to še ni vse. Štiri dni pred tem je našo zadrugo doletela še jedna neprilika, ki je pretila s precejšno izgubo. Strašen sovražnik tintorera se je pojavil v naših vodah, pouzročivši zono sredi potapljavcev. Dva od njih sta že postala žrtev te pošasti.

Zatem so se potapljavci — celo najsmelejši moji rojaki Giaki — z največjo nevoljo poprijemali dela; a mnogi celo delati niso več hoteli; trebalo je torej podvojiti delavcem plačo, pri čem je seveda trpela zadruga škodo.

Jaz sem si bil popolnoma svest, da sem dolžen kot delovodja skrbeti za uničenje obeh tintorer, da sta bili dve, o tem sem bil prepričan. Oče me ni zastonj baš ono jutro srepo pogledal in namignil, češ, da sem postal vsled svojega vasovanja celi strahopet in lenuh.

Zatorej si lahko predočite, gospod lajtnant, kako slabovoljen sem se vračal isti dan dosti preje kakor navadno z otoka Sv. Duha. A tu pa sem kakor nalašč zazrl kakih tristo korakov od sebe brezskrbno plavajoč čoln Angleža, ki je urno drčal proti otoku Sv. Duha. No isto minuto je druga okolnost obrnila nase mojo pozornost; na lesketajočem površju rdečkastega valovja sta se prikazala dva zlovestna temna pramena in se vlekla za mojim čolnom — bila sta grozovita morska volkova, tintorera, samec in njegova samica.

Iz tega, da sta se pošasti tako približali človeku, je bilo jasno, da na noč prihruje nevihta — kajti ničesar do take mere ne vzbuja zlobo in krvoželjnost tintorere, kakor baš take nočne burje. Lepljiva tvarina, tekoča morskemu volku v takih nočeh iz njegovega žrela se prime njegovega trupla in je stori svetlo, liki velikanski svetilnik. Čim temnejša je noč, tem svetlejši je ta fosforni blesk.

Nehal sem bil veslati in pustil pošasti kar možno najbliže k mojemu čolniku, potem pa vdaril na vso moč najbližjo z veslom po hrbtu. Kakor blisk je izginila ta pod vodo, a za njo i njena spremljevalka.

Ker sem imel opraviti z ribama, izgubil sem bil izpred oči Angležev čoln; a ko se znova ozrem

okoli, ga že nikjer ni bilo videti. No, pa kaj bi — saj sem i brez tega vedel, kam je plul.

Polagoma sem veslal naprej in ko sem dospel k bregu, ne daleč od moje hiše, stoječe na visoki skali, je bilo že popolnoma temno.

Prebivši nekaj časa doma, sem sklenil iti k očetu. Hotel sem mu povedati, da sem videl obe tintoreri ter da namerjam z nekaterimi smelimi tovariši odpraviti se po noči na morje — loviti krvoločnika ali ju ubiti s kopjem.

No, nisem še pridno stopil iz moje osamele koče — v koji je gospodinjala stara Indijanka rodod Giaka — in se spustil raz skale, ko zazrem, da so neki ljudje imeli opraviti okrog mojih čolnov in jih vlečili na pesek. Prikorakam bliže. Bili so vojaki meksikanske samovlade, kateri so najbrže ravnokar dospeli iz suhega.

„Dober večer gospodje!“ sem vskliknil, „za-
stonj se trudite. Ali smem vprašati, kaj vse to
pomeni?“

„To pomeni, gospod“, je odvrnil desetnik, „da morajo na povelje gospoda nadzornika biti nocojšno noč vsi čolni zastraženi, niti jeden ne sme ostati na morju.“

„Tu ga imaš! Kaj si je oče izmislil? In jaz moram ravno nocojšno noč biti na morju! Smem-

li vas vprašati, gospod, čemu da ste prišli sem na otok?“

Desetnik je bil jako vljuden človek.

„Zakaj pa ne, gospod?“ je odvrnil. „Vi že smete staviti vsakoršna vprašanja, ali jaz — ne smem na-nja odgovarjati. Ako je gospod nadzornik vaš oče, vprašajte potem rajši njega.“

Po tem nasvetu se seveda nisem mogel ravnati, dobro vedoč, da bi mi oče kaj tacega ne zaupal. Ali neka slutnja mi je pravila, da se gre o nečem važnem, imajočem tudi za-me pomen.

Jaz sem povabil desetnika v mojo kočo na kozarec vina. Kmalu sva postala židane volje in ko sva praznila sedmo kupico, že sem bil izvedel, da se je mojemu očetu posrečilo dognati, kaj je prav za prav gospod Kastiljo, kar je on takoj naznanil vladi. Rikardo se še ni vtegnil vrniti s svojim čolnom z otoka, ko so prišli vojaki iz La-Paca, kateri so bili dolžni rano prihodnjega dne odriniti na otok Sv. Duha ter ujeti Erninega očeta.

Odkritosrčno rečeno, mene bi nič ne bolelo, ako bi vojaki ustrelili starega vstaša. Ali ker je bil Ernin oče, zatoorej sem hotel na vsakršen način obvestiti svojo ljubico o preteči nevarnosti in bil sem prepričan, da mi ta usluga pripomore do

zmage nad svojim tekmeccm. Itak, jaz sem moral to noč priti na otok Sv. Duha. Pa kako?

Boriti se mi je bilo proti staremu izkušnemu nasprotniku, kateri se je poprijel vseh sredstev, da bi se o došlih vojakihi ničesar ne zvedelo na otoku Sv. Duha. S to namero je dal potegniti na breg vse čolne, postavil poleg njih stražo in velel pospraviti vesla. Razven Rikardovega ličnega čolna na vodi, ni bilo ni jedne ladjice in jaz sem se moral polastiti njegovega čolna na vsakršen način.

Ko sem tako pretuhtal to zadevo, dejal sem desetniku, naj preišče straže. Dobro mi je bila znana ura, kadar se je Rikardo navadno vračal z otoka: kolikokrat sem ga, mučen vsled ljubosumnosti, opazoval skrit za krmoljo skale!

Precej, ko je odšel desetnik s svojimi ljudmi, pustivši samo dva vojaka zraven čolnov, sem upihnil luč in vtaknivši za pas ostro bodalo poleg estake, brez koje ni nikoli noben potapljavec, zapustil kočo. Da bi me ne videl kateri vojakov, polzel sem po vseh štirih po skali in v desetih minutah sem že bil v pristanišču Senorske zadruge; no, takoj sem se uveril, da moj oče ni nič manj neumen od mene, kajti tudi tu so stale straže, gotove zapleniti Angležev čoln, takoj ko se povrne.

Na srečo sem si bil domislil ozkega, daleč v morje segajočega skalnatega rebra, mimo kojega je moral neizogibno veslati Anglež. Izkrcati se tam je bilo res nevarno zavoljo pluskanja valov, no, drugega sredstva mi ni preostalo. Plezal sem torej dalje, splazil se na skalo in ležal tam, pričakovaje mojega protivnika.

Kakih šest čevljev pod menoj se je penilo morje in po grebenastem valovju so skakali beli jeziki električnih ognjev; vzduh je postajal vedno soparnejši, veter je piskal z vedno rastočo silo in po oblačnem nebu so švigali bliski. Približevala se je huda nevihta.

Kmalu sem slišal plesk vesel in pri zopetnem blisku sem zazrl čolnič mojega tekmeča.

„Gospod Rikardo! gospod Rikardo!“ sem zakričal, devši roki k ustom v podobi roga.

Vi veste, gospod lajtnant, kako daleč se razlega glas po vodi. Anglež me je takoj čul in obrnil čoln v mojo stran.

„Kdo je tam? kaj hoče?“

„Semkaj, semkaj gospod Rikardo!“ sem se odzval. „Obrnite čoln k skali in tu se izkrcajte; govoriti moram z vami.“

Anglež je nekolikokrat založil z veslom in se približal skali od protivetrove strani, kamor se

niso zaganjali valovi. To je bil težaven in smel čin, zahtevajoč zanesljivih rok in dolžen sem priznati popolno spretnost v tem oziru mojemu tekmecu.

„Kdo ima kaj govoriti z menoj ob takem času in na takem mestu?“

Zapazil sem bil, da Rikardo drži veslo pokoncu. Očividno je menil, da ga hoče kdo napasti.

„Nikar se ne bojte, pl. gospod Rikardo“, sem izpregovoril nasmešljivo. „To sem jaz, Anton Rakunja.“

„Gospod, torej pa blagovolite izbrati drugi čas“, je odvrnil Anglež ošabno. „Jaz sem upehan in spešim domov.“

Že je bil mislil odriniti od skale, ali zdajci sem jaz, ukrotivši svojo jezo, dejal skoraj proseče.

„Poslušajte me pl. gospod“, sem rekel, „jaz imam do vas važno prošnjo, od katere je odvisno več, nego moje življenje.“

On je takoj obstal.

„Prošnjo?“ je vprašal zadovoljno. „Vi do mene?“

„Da, gospod. Izpolnite jo in jaz vam bom večno hvaležen. Zahtevati smete od mene vse, kar imam; vse vam radovoljno žrtvujem.“

„Čudno“, je izpregovoril Anglež. „Tako pa povejte, kaj želite prositi?“

„Izstopite tu, a ne v vaši luki in mi posodite vsaj za jedno uro vaš čolnič.“

Anglež menda ni verjel mojim besedam, kar je takoj dokazal s svojim odgovorom.

„Ne morem, gospod“, je rekel. „In čemu hočete ravno moj čolnič? Zakaj ne vzamete svojega?“

„Moj čolnič je pod varstvom, kakor i vsi ostali... Samo vaš je svoboden... Posodite ga mi!“

„Dokler ne vem zakaj — za nobeno ceno!“

„Gospod prosim vas, ako ljubite gospodično Erno, dajte mi vaš čolnič; njej grozi nevarnost. Otok je obdan z vojaki!“

„Kaj pravite? Je to res?“

„Prisegam pri najsvetejši Devici, gospod! Čolnič, radi Boga, čolnič!“

V moji razburjenosti sem storil neodpustljivo neumnost, katerec sem si bil v svesti še le potem, ko je moj tekmeec dejal:

„Lepa hvala za novico, gospod; jaz se vrnem takoj nazaj ter ju obvestim o nevarnosti.“

In uprl se je z veslom v skalo, hoteč odriniti svoj ličen čolnič od brega. Še minuta in vse bi bilo končano... On bil bi rešitelj Erninega očeta, a jaz ničevo orodje, služee njegovi zmagi. Brezmejna besnost se me je polastila. Skoraj nevedoč,

kaj delam, zgrabil sem težek kamen in ga spustil v Angležev čolnič. Kamen je zadel jako dobro ter mahoma prebil tanko steno čolnovo; čolnič se je napolnil z vodo ter se začel potapljati.

„Nesramni ubijalec!“ je še zavpil Rikardo, predno ga je zakrila voda. „Na to si torej prežal!“

Kakor sem vam že pravil, gosp. lajtnant, je Rikardo dolgo služil na ladjah ter bil izvrsten plovec, skoraj tako spreten kakor i jaz. Čez nekaj trenutkov je znova prišel na vodno površje.

„Semkaj, semkaj pl. Rikardo“, sem zavpil na vso moč. „Pomolite mi roko. Moja častna beseda — ničesar se vam ni bati!“

Nagnil sem se daleč čez skalo in mu pomolel roko.

Naposled se je Rikardu posrečilo premagati valovje in pripluti k skali ter me prijeti za roko. Napel sem vse svoje moči in v jednom hipu je že ležal poleg mene na skali. Nekaj minut sva ležala molče težko sope vsled silnega navora, potem stopila na noge in merila drug drugega med bliskanjem z mračnimi izzivajočimi pogledi.

Rikardo je izpregovoril prvi:

„Kaj pomeni to, gospod Rakunja?“ je vprašal sikaje. „Vi me tu čakate, da bi me izdajski vrgli

v morje, a minuto pozneje mi hočete priskočiti sami na pomoč.“

„Vi se motite gospod“, sem rekel hladno, kajti že se mi je bila zopet vrnila vsa moja samozavest. „Jaz nisem morilec, no poskusiti pa se zares hočem z vami.“

„Poskusiti? In zato mi razbijete moj čoln — ter me zvrabite na to pečino? Za vraga, gospod Rakunja, poiskali bi me lahko drugod.“

„Vi me še vedno ne razumete gospod. Meni je trebalo vašega čolniča, a ker ste mi ga bili odrekli, zatorej ne kaže drugače, kakor da se poskusiva v močeh in pogumnosti pri odpravi novice na otok Sv. Duha.“

„Novost? Torej je to, kar ste govorili — resnica?“

„Seveda, gospod. Vi ljubite gospodično Erno?“

„To vi le predobro veste in navzlic temu ste tako nerazsodni, da hočete biti moj tekmeč!“

„V ljubavi smo vsi enakopravni. Ali ne gre se za to. Glejte, že nekaj ur se nahajajo tu na otoku vojaki iz La-Paca. Oni imajo povelje zapreti gospoda Kastilja in radi tega se zjutraj zarano odpravijo na otok Sv. Duha . . . Sedaj veste, zakaj se gre, gospod Rikardo — veste, čemu bi mi bil rabil vaš čolnič!“

„V takem slučaju pa vzamite drugi čolnič!“ je vskliknil Anglež silno razburjen.

„Saj vam pravim, gospod Rikardo, da na celém otoku ni jednega svobodnega čolna. Vsi so pod stražo. Vaš jedini še ni bil zaplenjen.“

„Bedak! In sami ste uničili to jedino sredstvo, s kojim bi se dalo priti na otok Sv. Duha.“

„Zato, ker nisem hotel, da bi vi zagrebali žrjavico s tujimi rokami.“

„No to je pa toliko, kakor da sta izgubljena! Povem vam, da ujeti Kastiljo je obsojen že tako rekoč na smrt. Veste li, kdo je on?“

„Jaz sem slutil, da se gre za življenje gospoda Kastilja, dasi nimam časti, kakor vi, biti njegov zaveznik“, sem dejal ironično. „Tem bolje ste dolžni delati na to, da gospodična Erna ne postane sirota!“

„Tako pa povejte, kako bi se dalo to preprečiti. Jaz sem pripravljen dati vam za to vse, kar imam.“

„Tudi gospodično Erno v nam ček?“

„Vi ste znoreli!“ je zaškripal.

„Še ne. Ali jaz namerjam ponuditi vam dvo-
boj posebne vrste.“ Pri teh besedah sem ga prijel za roke in peljal kraj skale. Med bliskanjem so se nad razburkanim morjem jasno videli skalnati obrisi otoka Sv. Duha.

„Oba sva dolžna, poskusiti doseči otok pod enakimi pogoji“, sem rekel. „Tajnost je znana obema. Ta, ki pride prvi — reši očeta in zahteva v nagrado hčerino roko! A drugi — se slavnostno odpove vsih pravic do nje.“

Anglež je malo pomišljal.

„Celo ako bi soglašal s temi krivičnimi predlogi, ne vidim, kakim načinom bi mogla dospeti tjakaj“, je slednjič izpregovoril.

„Gospod Rikardo“, sem rekel hladno, „delajte samo to, kar jaz!“

Pri teh besedah sem bil slekel kurtko in srajco ter odrezal z bodalom hlače malo više kolen. Potem sem pomolel meč njemu.

„Jaz vas še vedno ne razumim! Kaj namerjate delati?“

„Kaj drugega, kakor brez čolna plavati na otok?“

„Kako!? v tako noč? pri takem vremenu?“

„Kaj to? Saj ste izvrsten plovec; veter nama je ugoden, piha naravnost na otok Sv. Duha. V jedni uri približno bodeva tam, če le“ ...

„Če?“

„Če le ne srečava tintorero.“

Tudi Rikardo se je bil že začel slačiti, kajti samoljubje mu ni dopuščalo zaostati za menoj. Ali

pri zadnjih besedah je obstal in si zakril z rokama obraz.

„To je nemogoče!“ je zaječal.

Zdajci sem bil skoraj pripravljen mu odpustiti ljubav h gospodični Erni in njeno prednost do njega — tako zelo sem bil ponosen na svojo možatost!

„Zakaj pa nemogoče? Tintoreri sta dve in tudi midva sva dva. Da pojde jeden — bilo bi malo upanja na uspeh; no sedaj — je kaj dražega. Ako jeden pogine — nič še ni izgubljeno. Odločite se pl. gospod Rikardo, čas gine, a nevihta postaja vedno močnejša.“

Nekaj trenutkov borila se je sebičnost, a mogoče i ljubezen, v srcu Angleža z razsodkom, kateri je glasno ugovarjal takemu neumnemu podjetju.

„Kakor vam drago, gospod Rikardo“, sem dejal zaničljivo in stopil kraj skale. „Kot kavalir in poštenjak bodele gotovo tako prijazni ter povedali gospodični Erni, ako jaz ne priplavam na otok, da se nisem zbal zanjo storiti to, za kar se ni odločil nikdo drugi!“

Že sem bil gotov skočiti v morje, ko me Rikardo prime za ramo.

„Jaz vas ne pustim samega, gosp. Rakunja!“

„Tako pa se podvizajte!“

„Samo malce počakajte; moram domov po orožje. V petih minutah sem zopet tu.“

„To je nepotrebno, pa tudi nevarno. Vojaki vas primejo in vprašajo po vašem čolnu? Ne, jaz hočem postopati zastran vas v vseh cdnošajih častno. Tukaj-le sta dve orožji za borbo z morskim volkom — estaka in bodalo. Izberite, kar vam ugaja!“

Anglež se je izprva obotavljal, potem zgrabil bodalo.

„Priznati moram“, je rekel, opravičujoč se, „da ne znam tako dobro rabiti estake, kakor domačini.“

„Ker pa je bodalo — smrtonosno orožje, zatorej sva si jednaka. Toda dovolite gospod . . .“

Jaz sem vzel bodalo Rikardu iz rok in mu odrezal hlač prav tako, kakor sebi.

Novo bučanje groma, že čisto blizu, je naju spodbudilo k hitenju.

„Še nekaj, gospod Rikardo. Ali vidite ta ogenj proti severu?“

„Vidim!“

„To je dom delovodje želvarjev na otoku Sv. Duha. Tam varijo sedaj slanino. Ne izpustite izpred oči tega ognja, kadar se bode te nahajali

na valovih. A zdajci pa, gospod Rikardo, seživa si prvo- in poslednjokrat v tem življenju v roke. V jedni uri bo jeden naju slavil zmago nad drugim, a mogoče da nama ne bo ... nevaren noben sovražnik. Ako vi ponesrečite, bodite prepričani, da se bodem maščeval nad tintorero.“

Rikardo je krepko stisnil mojo roko.

„Vi ste poštenjak, gospod Anton“, je rekel, „žal, da nisva postala prijatelja.“

„Torej naprej! Naj usoda med nama odloči.“

Jaz sem stal kraj skale ter se tiho splazil v vodo, da ne bi vzbudil s šumom padca pozornost tintorere. V jedni minuti je bil poleg mene tudi moj tovariš.

Ne meneč se nadalje zanj, spustil sem se v plavanje in s pomočjo valov, bil kmalu daleč od skale. Ne glede na mrak, tulenje vetra in bobnenje valov, čutil sem se v svojem vzduhu ter mirno, bodro in hladnokrvno plaval naprej, skušajoč vzdigovati se zajedno z valovi. Že njih grebenov sem mogel videti luč na otoku Sv. Duha ter nisem mogel zgubiti pravega cilja, dasi sem se za minuto zopet pogreznil v globoka brezna. Med tem sem bil dolžen pazno se ozirati na vse strani, da ne bi mahoma padel v žrelo požerunu.

Gosti oblaki so pokrivali nebo. Strahovito gromenje se je mešalo z bučenjem razkačenega morja. Bliski so švigali od vseh strani in vse vodno površje se je kazalo včasi objeto z električnim ognjem.

Jaz sem pred vsem gledal na to, da se ne bi preveč zmučil. Zatorej je jako mogoče, da sem zaostal nekoliko za mojim tovarišem, kateri je kot izvrsten plovec bržkone plul urno in ravno. Toda naenkrat, ko me nov val vzdigne na svoj greben, se mi zazdi, da slišim nekoliko pred seboj neko vpitje in kmalu potem zazrem v globočini med črnimi valovi smukniti nekak svetel fosforni pramen.

Dvojbe ni bilo — to je bil požerun.

Ali fosforna svetloba požerunova je precej izginila pred svetlejšim sijajem bliskovim, ki je ožaril vse površje razburkanega morja, spremljan z ogluščim gromovim treskom. Pri svetlobi tega bliska sem jasno videl na bližnjih valovih pred seboj mojega tekmeča. No, kakor bi trenil ogrnil je zopet vse temni mrak, in jaz sem bil že znova na dnu zijajočega brezna.

Priznati moram, gospod lajtnant, da so mi bližina požerunova, navzočnost mojega tekmeča, svetel blisk in strašen grom za nekaj hipov

zmedli pamet; in jaz bi bil gotovo poginil, da sem tisto minuto naletel na tintorero. Ali hladnokrvnóst se mi je brž vrnila; saj jo nisem zastonj kot potapljavec tako često stavil na poskušnjo! Bil sem trdno prepričan, da se mora takoj, koj to minuto, odločiti najina usoda.

Plavajoč z jedno roko, sem z drugo iskal estake za svojim pasom in ob jednom oprezno oziral se na okoli.

Kakih dvajset korakov pred menoj se je svetil fosforni pramen. Vsled nenavadne belkaste svetlobe sem mogel jasno razločevati obe ribi kaka dva lakta globoko pod morskim površjem.

Vzdignivši se napol iz vode, zem vsled varnosti presunljivo kriknil in potem glasno zavpil: „Tintorera!“ Potem, napolnivši pljuča z zadušnim, rezkim zrakom, spustil se v globočino.

Storivši dva — tri vzmahe, sem že videl nad seboj medlo, zlovestno svetlobo požerunovo. Riba me je očividno zapazila. Dobro sem razločeval nebrižno-motne, svinčeno-sive oči požerunove, uprte vame. V tej globočini, v kateri sva se midva — t. j. riba in jaz — nahajala, bila je voda tako mirna, da je bilo težko si predstaviti, kako ona besni in se peni na površju.

Tintorera — bila je samka, katera je nekoliko manjša od samca — se je spuščala polagoma, hoteč me zagnati v večjo globočino. Ali vedel sem, kaj mi je storiti! S silnim udarom nog — sem se pogнал navpično naravnost na požeruna.

Držal sem estako pripravljeno v desnici. Precej ko se je odprla kratka nižja čeljust pošasti, je zasijalo strašno žrelo, posejano s tremi vrstami ostrih zob, zasadil sem hitro estako v požerunovo žrelo...

Izpustil sem orožje in brzo izmaknil roko, ranivši jo do lakta na več mestih ob ostrih požerunovih zobeh. Uprav isto minuto me je voda zavalila na ribo, kar mi je bržkone pripomoglo k moji rešitvi, kajti inace bi me lahko ubila z repom ali me vsaj omotila. Jaz sem odskočil od ribe, ki je po bliskovo hitro šinila mimo mene v globino in hipoma bil sem na površju vode.

Pred vsem sem zasopel polnih prs, kajti dolgo časa sem bil pod vodo; potem sem se ozrl okoli.

Videti je bilo, kakor da je nevihta iztočila ves srd s poslednjim strašnim treskom, da-si je še bliskalo in grmelo, vendar že ne več s poprejšno silo. Pred vsem mi je trebalo najti prejšno smer, katero sem bil izgubil med mojim podvodnim bojevanjem; no, to ni bilo tako lahko.

Med bliskanjem sem zagledal, kako je Anglež z mogočnimi vzmahi plul pred menoj, skušajoč dohiteti nekak temni predmet, katerega pa nisem mogel dobro razmotriti. Poln veselja nad sijajno zmago, sem ga veselo zaklical.

Vse kar sedaj pripovedujem, se je vršilo v enem trenutku, pri svetlobi bliska. Videl sem, da je Rikardo hipoma obstal in vzravnavši se, pomolel iz vode do pasu. Njegove oči so bile uprte vame in jaz do moje smrti ne bom pozabil tega strašanskega pogleda. Isto minuto se je začul krik, tako strašen in presunljiv, tako divji in obupen, kakršnega še nikdar slišal nisem.

„Erna!“

Zatem je vse ogrnila globoka tmina in jaz sem plaval na pomoč tovarišu. Mahoma je moja roka zadela ob nekaj trdega. To je bila ista temna reč, ki se je umikala Rikardu. Vedel sem takoj, čemu si jo je Anglež tako naporno skušal pridobiti: bil je to njegov lastni čoln, katerega sem jaz prebil. Valovi so obrnili dno kvišku in on je plaval po vetru.

Gospod lajtnant, jaz ne poznam v svojem življenju, toli bogatem na dogodkih, minute, ki bi bil tako goreče blagroval usodo, kakor oni trenutek, ko mi je poslala ono ničevo luščino; kot

bi trenil, bil sem na čolniču in z naslado izleknil sem se po njem v vso dolgost, čuteč se strašno upehanega vsled borbe z vajovi in morskim volkom; k temu pa sem ostal neoborožen proti drugemu požerunu, ki se je še vedno zlovestno svetil v globočini. Bal sem se pošteno, da ne bi dosegla pošast mojega protivnika, kateri je mogoče zdrknil raz svojega čolniča, osupnjen od mojega klica. Mene je tako radovala moja lastna rešitev, da nisem čutil do Rikarda nobenega sovraštva in ga želel le rešiti, Sam sem bil kolikor toliko brez nevarnosti in sklenil po močeh pomagati tovarišu. Glasno sem ga zaklical po imenu in kar sem mogel zavpil, naj bi plaval proti meni.

No, le bobnenje burje in oddaljajoče se gromenje mi je odgovorilo.

Ne nehaje klicati Rikardijevega imena, sem plul naprej po valovih, dokler mi slednjič ni šinilo v glavo, da se mi Anglež morda posmehuje, srečno utekši tintoreri, ter se že nahaja blizu otoka.

Vzdignil sem glavo in zazrl naravnost pred seboj luč na otoku Sv. Duha. Nevihta je minila, veter je zapihal redkeje; oblaki so se jeli pretresovati in na nebu prikazale so se zvezde.

Veter je gnal čolnič naravnost v pristanišče otoka.

Nahajal sem se kakih sto korakov od brega ter sem mogel jasno razločiti Kastiljevo stanovanje. Iz jednega okna se je videla luč; to je kazalo, da sta prebivalca še bedela. A mogoče, da me je bil Anglež prehitel, ju poučil o nevarnosti in zdajci se družina pripravlja k pobegu?

Zaškripal sem z zobmi od jeze, da sem bil tako glup ter sam dal sovražniku sredstvo v roke, da me je zamogel premagati.

Že sem menil stopiti na breg, ko moj pogled hipoma pade na nekak predmet. To je bila človeška roka, krepko nekaj stiskajoča. Nemara je gospod Rikardo poginil? Kakor bi trenil, skočil sem zopet v vodo nazaj. Roko sem vjel brez vsakega napora; pokazalo se je, da to ni bilo telo, temveč le roka do rame, z malimi ostanki telesa.

Roka je krčevito držala dolgi nož, v katerem sem spoznal svoje lastno bodalo — da, to je bila nedvojbeno roka nesrečnega Rikarda!

Kakor da mi je mrena padla raz oči, bilo mi je vse jasno: pogled kojega je uprl vame nesrečnež, je bil izraz predsmitne muke, njegov nečloveški krik je bil njegov poslednji klic, s katerim se je obračal do mene, ono minuto ko ga je tintorera vlekla v globočino!..

On je bil mrtev . . . Jaz sem zmagal . . .
Erna je bila moja!

Razkrečil sem bil otrplo roko, potegnil iz nje bodalo in ga zataknil sebi za pas. Zatem sem položil okrvavljeno roko na breg, da bi vsaj ta del telesa neslečnega bil kristijanski pokopan.

Stopil sem v bližnjo kočo, odprl nezaklenjena vrata, vzel s klina gospodarjev plašč in se ogrnil ž njim ter krenil proti Kastiljevi hiši.

Svetilnica je bila že ugašena, a jaz sem dobro vedel kje je bila soba moje ljubice. Jedino njeno okno na vsem otoku imelo je šipe v okvirjih. Potrkal sem po oknu z bodalovim držajem.

„Kdo je?“ se je začul dekličji glas.

„Tisočkrat prosim odpuščanja gospodična Erna, ali jaz vam moram takoj nekaj povedati.“

„Kdo pa ste, gospod?“ je vprašala.

„Delovodja Anton!“

Zaslišalo se je šumenje obleke, potem se je pokazala v plašč zavita glava. Erna je odprla okno.

„Gospod Anton“, je dejala strogo, „bržkone se je pripetilo nekaj važnega, da ste prišli semkaj v takem vremenu? Drugače vas moram prositi, da mi ne pridete nikdar več pred oči.“

„Gospodična“, sem odvrnil, „sredi burje in plohe sva se z gospodom Rikardom spustila v

morje, da bi dospela pravočasno na otok Sv. Duha...”

„Presveta mati božja, kakšna neumnost! A kje pa je gospod Rikardo? Zakaj pa se je on podal v tako nevarnost?”

Erna je govorila zgolj o njem. Kri moja je zavrela.

„Gospodična“, sem začel, „izvedel sem vest, zelo važno za vašega očeta. Ker pa ste mi vi najdražja izmed vsega, zato sem sporočil to novost človeku, katerega ste vi ljubili... Mislil sem, da, ako jeden naju med potoma pogine, more drugi prinesiti poročilo o grozeči vam nevarnosti. Usoda je izbrala mene!”

„A Rikardo?.. Prosim vas gospod Anton, povejte mi, kaj se je zgodilo z vašim sopotnikom?”

„Gospodična, gospod Rikardo je postal žrtev tintorere.”

Erna je glasno zavpila in kakor snop se zgrudila na tla. Spoznal sem, da sem napravil neodpustljivo budalost... Tudi pl. Kastiljo je deloma čul hčerin krik in prihitel v sobo.

„Brezvestnež“, je on zavpil, „kaj delate tukaj ponoči pod oknom moje hčere? Poberite se k svojemu staremu federalistu-očetu in naj bi vaša noga nikoli več ne prestopila mojega praga!”

Mene je tako mikalo prepustiti starega vstaša njegovi usodi ter oditi brez vsake besede, ali spomnil sem se črnih oči Erninih, domislil se, da sedaj, po smrti Angleževi je ves uspeh na moji strani in — ostal sem.

„Bolj tiho, pl. g. Kastiljo!“ sem vskliknil, obrnivši se k starcu. „S takim kričanjem vi lahko zbudite sosede in ti vestno ne bodo držali jezika za zobmi ter povedali vojakom, kam ste pobegnili?“

Stari je hipoma izpremenil glas.

„Kaj pravite tukaj o vojaki in pobegu, gospod Rakunja?“ je vprašal.

„Čisto istino, in vam svetujem ne tratite časa. Prezident Arispe je zaukazal prijeti vas in iz La-Paca so že poslani vojaki mojemu očetu, kateri vas bodo pomagali ujeti. Jaz sem preplul nocojšno noč morje, da bi naznanil to gospodični Erni, a moja vest jo je tako presenetila, da se je onesvestila.“

„Neumnost! Te babe imajo živce nalik pajčevini! Namesto opozoriti očeta, pa se valja tu po tleh! Brž vstopite gospod Rakunja; vi ste poštenjak, tisočera vam hvala. Vsi svetniki naj vas blagoslovijo za to, kar ste storili ubogemu prognancu!“

Stari je bil kakor prerojen. Prav nič se ni brigal za svojo hčerko, navdajala ga je zgolj misel o lastni varnosti in o tem, kako bi pospravil svoj denar in dragocenosti. Vsa skrb o Erni je pala torej name, jaz sem jo vzdignil s tal, položil na posteljo in jej zmočil senci z žganjem.

Minilo je dokaj časa, predno se je zopet zavedela. Pogledala me je polzmočena in me sunila od sebe.

„Menda ste mi vi rekli, da je Rikardo vtonil?“

„Ne, gospodična, jaz sem vam pravil, da sva se pod enakimi pogoji podvrgla nevarnosti za to, da bi vam naznanila grozečo nesrečo in gospoda Rikarda je požrla tintorera dočim se je meni posrečilo premagati jednega požeruna.“

„Vi lažete!“

„Gospodična“, sem dejal, potegnivši roko izpod plašča, tu-le pogledjte sledove zob požeruna, v čegar žrelo sem vsadil estako.“

„In vi ste pustili tovariša brez pomoči, brez podpore? On ni znal rabiti tega ničevega domačega orožja“...

„In vendar je to ničevo orožje rešilo meni življenje“, sem odvrnil razžaljen. „Sicer voliti je bilo prepuščeno gospodu Rikardu in on ni maral

vzeti estake, temveč ta le nož, katerega vidite za mojim pasom.“

„Kaj . . . vi ste ga odrekli nesrečnežu?“

„Ne, gospodična; jaz sem iztrgal nož iz njegovih otrplih prstov ono minuto, ko sem potegnil iz vode vse, kar je ostalo od njega — njegovo roko.“

Pomolil sem ji nož, ali ona se je stresla.

„Nu, k vragu s tem!“ je zakričal Kastiljo, kateri menda ni imel ne duše ne srca. „Jako žal, da je Rikardo poginil; bil je varčen človek in imel vsekdar srečo pri nakupovanju skorepnic. Jaz bi nič ne rekel, ako bi ga bila vzela; no, ker pa več ne živi, zato rej ne gre o njem govoriti. Pospravi raje svoje reči, da bi podleži ne imeli česa pleniti, a potem se posvetujmo, kaj je storiti?“

Erna je zakrila obraz s svojima zalima, malima rokama, s katerimi se tako po pravici ponašajo Španjke, in se navzlic očetovemu grajanju ni zganila nekaj časa.

Ko je znova spustila roki z obraza se mi je dozdevalo, da je utegnila premagati strah, v katerega jo je bilo pripravilo moje sporočilo; vsaj hladna in mirna je bila ter niti jedne besedice ni ziniia več o nesrečnem Angležu. Las-

kavo je spregovorila z menoj, me zahvalila za usluge, katere sem izkazal njenemu očetu in potem je pomagala pospraviti staremu vse potrebno. Za tem je sledilo kratko posvetovanje, večinoma med menoj in pl. Kastiljom. On je bil že davno pripravljen na vsake slučajnosti in izjavil, da ako se mu posreči, priti v Kalifornijo, potem si lahko najde pomoči pri svojih prijateljih, kateri ga bodo skrili. Bilo je jasno, da sta bila že vse naprej preresetala do najmanjše podrobnosti s ponesrečenim nadzornikom Rikardom.

Bistveno ni bilo možno v njegovih načrtih ničesar predrugačiti, zato je sem jaz prosil mlado dekle, da bi mi vračala mojo ljubav in postala moja žena. Namerjal sem jo že naslednje jutro odpeljati na otok Čeraljbo in se pozakiniti z njo v La-Pacu, nasproti očetovi volji.

Gospodična Erna me je mirno poslušala, ničesar ne odgovorivši in nič manje mirno dovolila, da sem jo smel pritisniti na svoje srce. Samo nekaj mi ni bilo všeč: da je bila bleda, do vsega brezбриžna, ubogljivo izpolnjevala vse, kar jej je veleval oče in njene velike črne oči so nekako čudno, mrtvo zrle v daljavo.

Tako je minula ura, potem druga in Ernin oče bi bil moral že davno odriniti, ako je hotel

še to noč priti na suho. Ali vlačil je neprenehoma na dan razne zaklade, ne želeč se ločiti od svojega premoženja.

Naposled je bilo vse gotovo. Erna je naju spremila do vrat, a na pragu se je stari obrnil ter zahteval od hčere biser, kojega je ona nosila okoli vratu, češ, da bode dragocenost v njegovih rokah varnejša, a njej, da jo utegnejo vzeti vojaki.

V temi nisem mogel videti dekličjega obraza, a slišal sem le, kako rezko je zazvenel njen glas, ko je rekla: „Za nobeno ceno!“

Jaz sem vlekel Kastilja za seboj, med tem ko se je Erna vrnila domov. Ali nisva še utegnila storiti sto stopinj ter zaviti za skalo, da bi stopila na drug kraj otoka, ko me nekoga roka zgrabi za ramo.

„Gospod Rakunja“, dejal je s hripavim glasom desetnik, katerega sem bil gostil isti večer, „ni lepo tako varati dobrih prijateljev. Toda gospod nadzornik, vaš oče vas je moral dobro pregledati, ker ve, da vam sam hudič ni kos. Gospod, ki gre poleg vas je gotovo tisti človek, katerega mi iščemo in ki se pl. Kastiljo imenuje.“

Vsak pobeg ali zoprstavljanje bi bilo brezvspešno. Nama nasproti je molelo deset bodal

in Ernin oče je moral pripisati sebi doletevšo ga usodo, kajti on se je bil dokaj dolgo obotavljal, pobirajoč svoje zaklade.

Polagoma sem izvedel, da me je stari lisjak — moj oče — velel poklicati k sebi. Ker me ni bilo doma, zbudila se je v njem sumnja in on je precej odpos'al vojake, ko je burja nekoliko polegla in se umirilo morje.

Ko so naju pritirali nazaj v Kastiljevo stanovanje, je bil moj oče že tam. Vojaki so kaj skrbno očistili žepe Kastiljeve in ga zaprli v čumnato, povedavši mu, da ga za solnčnega vzhoda odpeljejo na Čeraljbo in od tam v La-Pac.

Zdajci sem našel priliko resno izpregovoriti z očetom.

„Gospod Rakunja“, sem dejal vljudno. „Prosim vas, povejte mi, kaj nameravate storiti z mojim tastom?“

„S tvojim tastom, lenuh?“

„Da gospod, ako dovolite! Jaz sem prejel dovoljenje te mlade osebe in ker sem namenjen oženiti se ž njo v teku štirindvajsetih ur, zatoorej mislim, da vi na najpodlejši način okradate vašega sina, ker dovoljujete svojim redarjem ropati bodočo doto njegove neveste.“

„Sto vragov!“ je izpregovoril oče jako ogorčen „to je pa resnica! No, če si pa ti tako nepokoren negodnik, da hočeš vzeti to dekle brez mojega dovoljenja, tega ti ne morem braniti. Rečem pa, da nimaš odslej več službe pri meni. Zadnji čas si bil postal tako nemaren vsled svojega vasovanja, da ti je dva najboljša potapljalca požrla tintorera. Kot potapljavca te spodim z otoka.“

„Kako vam drago gospod“, sem odvrnil hladnokrvno. „Sicer, kar se tiče tintorere, jedna nju že plava sedaj po oceanu z estako v čeljustih; a če me spodite iz Gvajmanske zadruge, potem sprejemem službo nadzornika v Sonorski — in tedaj vam bom jednak!“

„Nu, počakaj malo, prijatelj“, je rekel oče in mi hotel dati skelečo zaušnico; ali jaz sem se tako spretno umaknil, da jo je prejel desetnik, ki je stal precej blizu, z radovednostjo poslušajoč najin pogovor. To je streznilo očeta in zamomljal je nekako v zadregi, da bo gospod Rikardo gotovo toliko pameten, da me ne sprejme.

„Gospod Rikardo“, sem odgovoril ljubeznjivo, „se nahaja to minuto v požerunovem želodcu in mi je naročil, naj postanem jaz njegov namestnik.“

Na čudenje, gospodična Erna je ostala med vsem tem pomenkom popolnoma mirna in le zdaj pa zdaj zrla vame s tem mrtvim, brezživljenskim pogledom, katerega sem preje zapazil pri njej. Niti očetov zapor, niti izguba premoženja nista napravila nanjo nikakega utisa.

Jaz sem jo prosil, naj mi dovoli za trenutek poiskati si pri katerem prijatelju obleko in čoln, kajti nameraval sem jo odpeljati istočasno z njenim očetom na Čeraljbo in od tam na suho zemljo.

Solnce je ravnokar vzhajalo, ko sem se bil povrnil k njej, preskrbljen z vsem potrebnim. Vsi stanovniki otokovi so bili že na nogah, kajti vest o prijetju pl. Kastilja in smrti Angleževi se je bila raznesla bliskoma naglo. Očeta, vojake in ujetnika sem našel že ob morju pripravljene na odhod. Moj oče se je mudil z vkrcanjem, kajti vedel je, da je sredi želvarjev na otoku Sv. Duha bilo mnogo privržencev pl. Kastilja, vsled česar se je le-ta nastanil na tem otoku. Erna je tudi bila na obrežju in sedela poleg razmesarjene roke Angleževe, katero so bili položili na nosala iz vej ter jo krili s kosom neke tkanine.

Jaz sem hitel s svojo nevesto strani od tega žalostnega prizora in jo posadil v čoln. Ona je brez ugovora ubogala; vzel zem vesli in odrinil čoln od brega.

Voda je tiho pluskala pod veslovimi udarci, pred menoj je sedelo moje ljubljeno dekle in jaz sem se čutil junaka dneva, kajti vsakomu je bilo znano, da sem premagal požeruna in sredi burje in plohe preplul zaliv. Na celem svetu ni bilo to minuto človeka, srečnejšega od mene; usoda mojega tasta pa, odkritosrčno rečeno, me je jako malo vznemirjala potem, ko sem bil dosegel svoj cilj.

Iz tega blaženega opoja me je vzdramil glas moje neveste.

„Gospod Anton“, je rekla, „prosim krenite malo strani od onega čolna in veslajte proti onemu kraju, kjer ste vi in ... in Rikardo srečali tintorero nocojšno noč.

Jaz nisem sumil nič hudega ter radovoljno izpolnil njene želje.

„Bodite tako dobri, gospod Anton, in mi še jednoč povejte vse kako je bilo in to kar možno natančno, nič ne zamolčite. Prosim vas v imenu presvete Device in vašega sv. patrona, nikar ne izpustite in ne predrugačite niti jedne besede.“

„Erna“, sem dejal nežno, „čemu se spominjati prošlega? To utegne vas še bolj potreti.“

„Jaz tako želim!“

No, če pa ženska enkrat kaj želi, potem se ne moreš več ubraniti. Ubogal sem jo in ne izpušivši najmanjše betvice, razložil jej celo povest, tem raje, ker v njej ni bilo zame ničesar sramotnega.

„Vi ste torej razbili čoln Rikardov za to, da ni mogel sam dospeti na otok sv. Duha in vas prehiteti?“ je rekla.

„Da, gospodična in imel sem tudi pravico tako postopati, kajti jedino jaz sem bil izvedel dotično novost. To mi je on sam kot razsoden človek in kavalir priznal.

„In vi pravite, da celo oni trenutek, ko ga je že zgrabil požerun, ni nehal misliti name in je zaklical moje ime?“

„Da, gospodična, poslednja njegova beseda je bilo vaše ime.“

Ona je vstala in uprla oči v lesketajoče se morsko površje. Njen plašč je padel z glave in ram; vitka postava mlade deve se je čudno zalo zrcalila na zlatem sijaju mladega jutra. Erna je zamišljeno vrgla nazaj svoji dolgi temni kiti.

„Vi me torej ljubite, gospod Anton?“ je vprašala slavnostno.

„Ali še vedno dvomite?“

„Ne; no ako veste, kaj je ljubav, potem me kmalu razumete.“

„Kaj menite s tem reči?“ sem vprašal vznemirjen.

„Reči hočem, da ne morem postati vaša žena, kajti človek, ki je ob jednem z vami skočil v morje, da bi mi prinesel poročilo o nevarnosti, grozeči mojemu očetu, je bil jedini moj ljubljeneec.“

Kakor strela iz jasnega, so me zadele te besede, ki so hipoma porušile vse moje zlate gradove in vesele nade.

„No, saj gospod Rikardo ne živi več“, sem zamomljal. „Usoda sama je odločila med nama. Moja goreča ljubezen polajša vaše gorje, gospodična; vi ga pozabite in bodite srečni z menoj.“

„Ne, gospod Anton“, je odvrnila odločno, „jaz vam želim vsake sreče in blagostanja v življenju, ali ženska bodi družica onemu, kojega ona ljubi. Poglejte-no Anton, vaš oče vam dela z roko neka znamenja!“

Bil sem tako neumen, da sem se dal motiti ter se ozrl na drugi čoln.

Ta trenutek je padlo nekaj v morje in voda je zapluskala. Ko se obrnem — čoln je bil prazen.

Prvi hip sem strahu odrevenel, potem sem urno slekel kurtko in sezul črevlje ter skočil za Erno v morje.

Ali nisem je mogel najti: ona je brez sleda izginila v globini....“

Anton je umolknil in dolgo nepremično gledal na oba otoka, ki sta vedno jasneje in jasneje stopala pred nas.

Čez nekaj časa je znova izpregovoril: „Jaz sem zbolel in ležal bolan dva meseca. Oče je oddal mojo službo drugemu, mene itak ni več mikala. Domovina mi je postala puščobna! Z Giaki sem se odpeljal na suho zemljo in od tam dalje v San Francisko. Od tega časa nisem bil videl niti očeta niti otoka Čeraljbo... do današnjega dne. Zdajci veste, gospod lajtnant, čemu sem danes tako otožen.“ — — — — —

Pripovedovalec je umolknil; molčal sem tudi jaz, uprvši pogled na valove, pluskajoče ob našo ladjo. Priprosta, neizmišljena povest pomorščakova je napravila name silen vtis.

„Prosim povejte“, sem rekel končno, „kaj se je zgodilo s poštenim žlahtnikom Kastiljem?“

„Tega so že drugi dan ustrelili na trgu v La-Pacū.“

„Ustrelili!“

Ladjina ura je nabila dvanajst in vse je oživel na krovu, iz kajut se je vsipala nova straža in nas zamenila.

Odšel sem v kajuto in se vlegel v posteljo, ali spanec ni zatisnil mojih očes. Moja misel se je nehote bavila s tem, kar mi je pripovedoval Anton, bivši lovec biserov na otoku Sv. Duha.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000391436

